

2. ARHITEKTUUR

- **Arhitektuuribürood**
- **Sisearhitektuuribürood**
- **Maastikuarhitektuuribürood**

Ettevõtete arv:	440 ettevõtet	(2011. a)
Hõivatute arv:	894 inimest	(2011. a)
Müügitulu:	25,3 mln eurot	(2011. a)

Seotud tegevusala

- **Ehituslik insener-tehniline projekteerimine**

Ettevõtete arv:	783 ettevõtet	(2011. a)
Hõivatute arv:	2154 inimest	(2011. a)
Müügitulu:	83,5 mln eurot	(2011. a)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
LÜHIKOKKUVÕTE	4
2.1. PAKKUMINE.....	5
2.1.1. Ettevõtete arv, töötajate arv ja müügitulu	6
2.1.2. Suuremad ettevõtted.....	10
2.1.3. Alavaldkondade ülevaated	11
2.1.3.1. Sisearhitektuur	11
2.1.3.2. Maastikuarhitektuur	13
2.1.3.3. Seotud tegevusala – ehituslik insener-tehniline projekteerimine.....	15
2.1.4. Eksport	16
2.2. NÕUDLUS	19
2.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA	23
2.3.1. Riiklikud toetusmeetmed	23
2.3.2. Organisatsioonid	27
2.3.3. Seosed teiste majandusharudega ja loomemajanduse valdkondadega	28
2.4. HARIDUS.....	30
2.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED, OHUD	33
2.6. ARENGUPROGNOOS	35
2.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD	36
Lisa 2.1 Arhitekti- ja inseneritegevused Eesti majanduse tegevusalade klassifikatsioonis (joonis) ...	37
Lisa 2.2. Suuremad arhitektuuriettevõtted müügitulu alusel 2011. aastal.....	38
Lisa 2.3. Suuremad sisearhitektuuri ettevõtted müügitulu alusel 2011. aastal	39
Lisa 2.4. Arhitektuuriettevõtted 2007-2011	40
Lisa 2.5. Arhitektitegevused Eesti majanduse tegevusalade klassifikatsioonis	41

SISSEJUHATUS

Arhitektid on loovisikud, kelle looming kujundab elukeskkonda, nii ehitisi kui asumeid, linna- ja maamaastikke, hoonete interjööri. Arhitektuurist sõltub olulisel määral see, kuivõrd kaunis, harmooniline, inimsõbralik, turvaline ja tervislik on inimest ümbritsev elukeskkond.

Elukeskkonna kvaliteet sõltub arhitekti kui selle keskkonna kavandaja professionaalsusest ja kutse-eetikast. Arhitektide loomingulist mõtet ja loomingu kvaliteeti suunavad ja piiravad tellijate soovid, rahalised võimalused, tähtajad, ehitusnormatiivid, tehniliste lahenduste võimalused, omavalitsuste haldussuutlikkus jm. Arenenud Euroopa riikides tunnustatakse arhitektuuri kui üht kultuuri ja elukeskkonna osa. Riigil kodanike põhiõiguste tagajana on vastutus elukeskkonna eest.

Linnaruumi kujundamisel põimuvad omavahel ruumiline planeerimine, arhitektuur ja ehitus. Riigi tasandil ei tegelda nende küsimustega komplekselt, puudub vastav institutsioon. Ruumiline planeerimine, mida reguleerib Planeerimisseadus, on Siseministeeriumi valitsemisalas, loodusliku keskkonnaga ja loodusväärtustega seonduv (reguleerivad Looduskaitseadus jm) on Keskkonnaministeeriumi valitsemisalas, ehitustegevusega, samuti projekteerijatele esitatavate nõuetega seonduv (reguleerib Ehitusseadus) on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas, arhitektuur kui kunst on Kultuuriministeeriumi valitsemisalas. Seega on arhitektuurivaldkond seotud nii majandus-, kultuuri-, keskkonna- kui ka regionaalpoliitikaga. Arhitektide Liit on märkinud, et valitsus ja erinevad ministeeriumid kujundavad õigusaktide väljatöötamise kaudu kaudselt küll üldist linnaruumi arengut, kuid ei oma otseselt väljundit haldusmenetlustesse ehk mõju konkreetsete olulise tähtsusega arendusprojektide juures. Et riigi kasutuses olevad vahendid mõjutada arendusprojekte on ebapiisavad, tuleneb sellest oht, et riik ei suuda tagada enda poolt väärtustatud ruumilise planeerimise ja arhitektuuripoliitika eesmärkide elluviimist.

LÜHIKOKKUVÕTE

Käesolevas ülevaates on käsitletud arhitektuuri kui üht loomemajanduse tuumikvaldkonda arhitektuuriettevtete põhjal. Tuumikvaldkonda kuuluvad arhitektuuribürood, sh maastikuarhitektuuri ja sisearhitektuuriga tegelevad ettevõtted. Maastikuarhitektuuri ja sisearhitektuuri käsitletakse alavaldkondadena.

Seotud tegevusalana on käsitletud ehituslikku insener-tehnilist projekteerimist ja nõustamist, mis on osaliselt arhitektuuriga seotud, sest tegeldakse projektide insener-tehnilise küljega, lisaks infrastruktuuri projektidega, kuid samuti tegevustega, mis ei oma seost arhitektuuriga. Selle ala suuremad, laia teenustespektriga ettevõtted tegelevad ka arhitektuurse projekteerimise ja planeerimisega.

Käesoleva uuringu andmeil oli 2011. aastal Eestis 440 arhitektuuriettevtet, sealhulgas 47 ettevõtet sisearhitektuuri alal ja 17 maastikuarhitektuuri alal. Võrreldes eelmise vaatlusega 2007. aastal on arhitektuuriettevtete arv veidi kasvanud (10%), kuid töötajate arv on majandusolukorra ebasoodsamaks muutumise tõttu oluliselt, s.o kolmandiku võrra vähenenud. Kokku oli arhitektuuriettevtetes 2011. aastal 778 töötajat, lisaks 116 füüsilisest isikust ettevõtjat, seega kokku 894 hõivatut. Töötajate arv ettevõttes on vähenenud, kui neli aastat tagasi oli ettevõttes keskmiselt 3 töötajat, siis 2011. aastal 1,8 töötajat.

Erinevalt mitmetest teistest kultuuri- ja loomemajanduse aladest saab arhitektuurisektor peamise osa tuludest äriettevtluse vormis tegutsedes. Arhitektuurisektori ettevõtete müügitulu oli 2011. aastal 24,5 mln eurot, s.o 54% väiksem kui 2007. aastal. Koos füüsilisest isikust ettevõtjatena (FIE-dena) töötavate arhitektide ettevõtlustuluga oli kogu arhitektuurisektori müügitulu 2011. aastal 25,3 mln eurot.

Eelnenud aastatel olid paljud ettevõtted kahjumis, kuid 2011. aastal hakkas käive taas kasvama ja rentaablus paranema. Vahepealsel ajal tuli arhitektidel üle elada hinnalangus ja sageli tehti tööd alla omahinna. 2011-2012 on turuolukord hakanud arhitektidele pisut soodsamaks muutuma, kuid kiiret nõudluse suurenemist siseturul ei ole lähiaastatel oodata.

Sisearhitektuuriettevtete käibe langus oli nõudluse mõõna-aastail väiksem kui üldarhitektidel, kuid planeerijatel oli see veelgi teravam. Sisearhitektuuriettevtetes oli 2011. aastal 70 töötaja ringis, maastikuarhitektuuri ettevõtetes üle 40. Sisearhitekthe ja maastikuarhitekthe töötab ka teistes arhitektuuri- ja projekteerimisetevõtetes.

Arhitektuurse projekteerimisega tegeldakse osas seotud ala, ehitusliku insener-tehnilise projekteerimise ettevõtetes. EKI hinnangul võib arhitektuuriga seotud osa nende ettevõtete müügitulus olla kuni 10 mln eurot (2011) ja arhitektuurivaldkonnaga tegelev töötajate arv 100–200. Arvestades koos ehitusliku insener-tehnilise projekteerimise ettevõtetes tehtava arhitektuurse projekteerimisega võib kogu arhitektuurisektori müügitulu olla 35,3 mln € ja hõivatute arv kuni 1100. Seotud alal - ehitusliku insener-tehnilise projekteerimise valdkonnas oli kokku 783 ettevõtet ja koos FIE-dega 2154 hõivatut, müügitulu oli 2011. aastal kokku 83,5 mln.

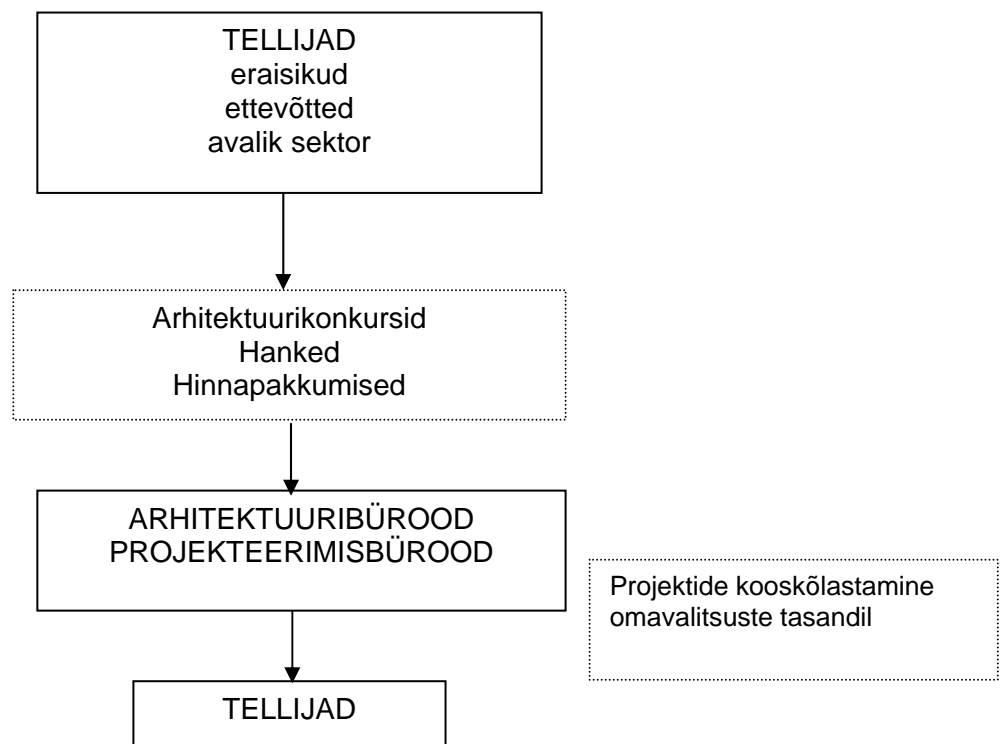
2.1. PAKKUMINE

Ülevaate koostamisel kasutatud andmestik tugineb ettevõtete poolt Äriregistrile esitatud majandusaasta aruannetele. Vaatluse alla on võetud ettevõtted, kes majandustegevuse aastaaruannete esitamisel Äriregistrile on märkinud tegevusalana arhitektitegevusi. Eraldi grupina on vaadeldud sisearhitektuuriga ning maastikuarhitektuuriga tegelevaid ettevõtteid.

Majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi on vaatlusaluseks grupiks arhitektitegevused (kood 71111; lisad 2.1, 2.5). Maastikuarhitektuuri ettevõtetel puudub alates 2008. aastast eraldi tegevusala kood ja nad kuuluvad üldisesse arhitektitegevuste valdkonda (kood 71111). Sisearhitektuuriettevõtted määratlevad end erinevalt – osa disaini alale (74101) ja osa arhitektitegevuste valdkonda (71111). Käesolevas töös on käsitletud koos arhitektuuriettevõtetega neid sisearhitektuurbüroosid, kes on kasutanud disaini valdkonna koodi, et tagada võrreldavus eelmise ülevaatega. Seotud tegevusala – ehituslikku insener-tehnilist projekteerimist ja nõustamist tähistab EMTAK kood 71121. Arhitektuuriettevõtetena on uuringus käsitletud ettevõtteid, kes eristasid arhitektuurset projekteerimist enda aastaaruandes kõrvaltegevusena (näiteks EA Reng AS, Restor AS)

Arhitektide loomingu jõudmisel reaalse tulemuseni hoone, ehitise, elluviidud planeeringu, sise- või maastikukujunduse kaudu on oluline roll tellijail, samuti omavalitsustel, kellega projekte kooskõlastatakse (joonis 2.1). Arhitektuurne idee läbib teel teostuseni mitmeid etappe, mis võivad esialgset kavandit mõjutada.

Joonis 2.1 Arhitektuurivaldkond skemaatiliselt

2.1.1. Ettevõtete arv, töötajate arv ja müügitulu

2011. aastal oli Eestis 440 arhitektuuri alal tegutsevat ettevõtet kokku 778 töötajaga (tabel 2.1), sh 47 sisearhitektuurbürood ligi 70 töötajaga. Levinuimaks ettevõttevormiks on osaihing. Füüsilisest isikust ettevõtjatena töötas 116 arhitekti. Võrreldes 2007. aastaga on registreeritud ettevõtete arv veidi suurem (+45).

Ettevõtted on suures osas väikesed, ühe-kahe arhitekti bürood (keskmiselt on ettevõttes 1,8 töötajat), kuid arhitekte töötab ka suuremates projektbüroodes, kus arhitektuur on üheks tegevusalaks. Töötajate arvu mõjutab see, et osa väikeettevõtteid märgib enda töötajate arvuks 0, teiselt poolt võidakse töötada samaaegselt mitmes ettevõttes või FIE-dena.

2009.-2010. aastal vähenes arhitektuurbüroode käive majanduslanguse tõttu tugevasti (tabel 2.1 ja joonis 2.2, lisa 2.4). 2011. aastal oli ettevõtete müügitulu 24,5 mln eurot, mis on võrreldes 2007. aastaga (52,7 mln €) enam kui poole vähem (-54%) ja kasum moodustas vaid viiendiku 2007. aasta tasemest. 2011. aastal nõudlus paranes ja nii müügitulu, kasum kui töötajate arv suurenesid veidi. 2012. aasta esimesel poolaastal jätkus Statistikaameti andmeil müügitulu kasv arhitekti-inseneriteenuste valdkonnas, kuid teisel poolaastal pidurdus.

Nõudluse madalseisu tõttu oli rentaablus arhitektuuriettevõtetes aastail 2009-2010 nullilähedane (2009 +0,9%, 2010 -1,7%; tabel 2.1), 2011. aastal aga kasumlikkus taastus (rentaablus 8,5%).

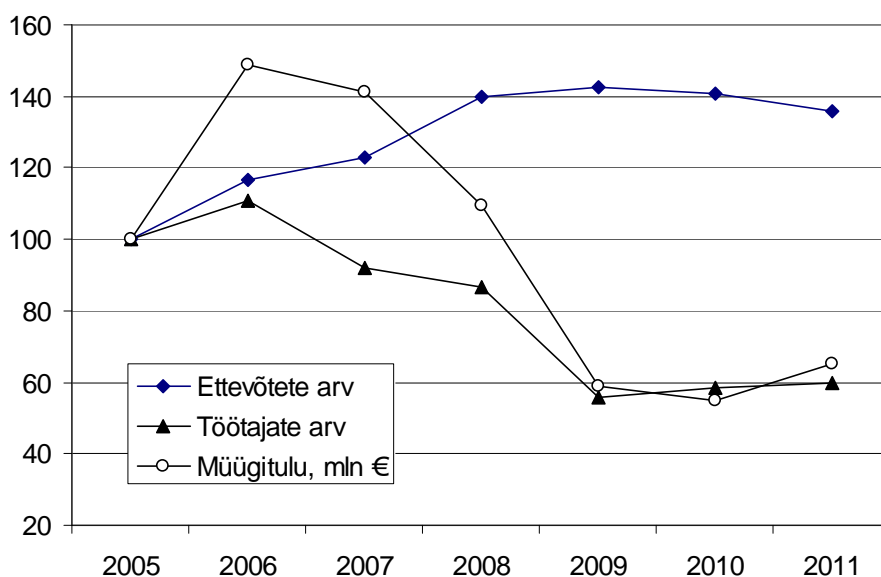
Tabel 2.1. Arhitektuuriettevõtted ja füüsilisest isikust ettevõtjad aastatel 2007–2011

	2007	2008	2009	2010	2011	2011/07, +/-%
ETTEVÕTTED						
Ettevõtete arv	395	446	456	452	440	10,2
Töötajate arv	1170	1103	734	760	778	-33,5
Müügitulu, mln €	52,7	40,3	22,1	20,7	24,5	-53,5
Kasum, mln €	9,9	4,4	0,2	-0,4	2,1	-78,8
Rentaablus, %	19,1	10,8	0,9	-1,7	8,5	-55,5
FIE-d						
FIE-de arv	21**	..	..	118	116	...
FIE-de müügitulu, mln €	0,7	..	..	0,7	0,8	...
KÕIK KOKKU						
Hõivatute arv	1191	..	..	878	894	-24,9
Müügitulu, mln €	53,3	..	..	21,4	25,3	-52,6

** ainult käibemaksukohustuslikud FIE-d, FIE-de koguarv 2007. aastal ei ole teada

Allikas: Äriregister, EKI arvutused

Joonis 2.2. Arhitektibüroode põhinäitajate muutumine aastatel 2005-2011, aasta 2005=100

* kõik näitajad ilma sisearhitektuuribüroodeta

Allikas: Ärireister

Arhitektidest füüsilisest isikust ettevõtjate arv vähenes viimastel aastatel sarnaselt FIE-de arvu üldise vähenemisega Eestis (tabel 2.2). FIE-na töötas 116 arhitekti, ehitusinsenere (seotud ala) oli 196. FIE-dest arhitektide keskmine tulu oli väiksem Eesti keskmisest FIE-de tulust (arhitektidel 7 tuh € üldine keskmine 10,8 tuh € tabel 2.2). Tabel ei sisalda neid sisearhitekthe, kes enda tegevusalaks on märkinud disaini, nende arv ei ole teada.

Tabel 2.2. Füüsilisest isikust ettevõtjad 2010–2012

Tegevusala	2010	2011	2012
Arhitektitegevused			
Registreeritud FIE-de arv	156	146	129
Tulu deklareerinud FIE-de arv	118	116	...
Tulu kokku, tuh €	705,5	811,2	...
Tulu keskmiselt FIE kohta aastas, tuh €	6,0	7,0	...
Seotud ala: Ehituslik insener-tehniline projekteerimine ja nõustamine			
Registreeritud FIE-de arv	216	205	218
Tulu deklareerinud FIE-de arv	208	196	...
Tulu kokku, tuh €	1 349,1	1 300,6	...
Tulu keskmiselt FIE kohta aastas, tuh €	6,5	6,6	...
Tulu FIE kohta Eestis keskmiselt kokku, tuh €	9,8	10,8	...

Allikas: Statistikaamet

Seega oli arhitektuuriettevõtetes ja FIE-dena hõivatud kokku 894 inimest. Sellele lisaks töötavad arhitektid teistes ettevõtetes, sh suurtes projekteerimisbüroodes, avalikus sektoris jm. Tõenäoliselt ei ole arhitektuurse projekteerimisega seotud töötajaid ehitusliku insener-tehnilise projekteerimise alal üle 10%, seega mitte üle 200.

Lisaks töötab arhitekte vähesel arvul mõnede suuremate ehitusettevõtete projekteerimisosakondades. Osa ehitusettevõteteid on projekteerimise mahte enda majandusaasta aruannetes märkinud ja need on eraldi liidetud vastavalt kas arhitektuurse või insener-tehnilise projekteerimise müügitulule.

Ametlikeks võrdlusallikateks, mis annavad teavet arhitektide arvu kohta, on veel rahvaloenduse andmed ja Majandustegevuse Register.

2011. aasta **rahvaloenduse** andmeil oli ehitus- või maastikuarhitektina hõivatud Eestis kokku 1078 inimest (tabel 2.3). Linna- ja liiklusplaneerijate grupis ei ole arhitektierialade osakaal teada. 2011. aasta ametialade jaotus erineb mõnevõrra 2000. aastast, mil arhitektiamet oli kirjeldatud ühe grupina, erinevaid tegevussuundi eristamata.

Tabel 2.3. Arhitektuuriga seotud ametialadel hõivatute arv
2000. ja 2011. aasta rahvaloenduste andmeil

Hõivatute ametiala	2000	2011		
		Kokku	Mehi	Naisi
Ehitusarhitektid	-	979	506	473
Maastikuarhitektid	-	99	27	72
Linna- ja liiklusplaneerijad	-	498	283	215
Arhitektid, planeerijad, maamõõtjad, disainerid (täpsustamata)	-	59	32	27
Arhitektid, linna- ja liiklusplaneerijad (2000. aastal)	905	-	-	-
Kokku	905	1635	848	787

Allikas: Statistikaamet

Arhitektide arvust annab ettekujutuse ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi hallatav **Majandustegevuse register (MTR)**. Ehitusseaduse kohaselt peab projekteerimisega, sh arhitektuurse projekteerimisega tegelev ettevõtte olema registreeritud Majandustegevuse registris, mis eeldab vastutava spetsialisti olemasolu. Vastutavaks spetsialistikks võib Ehitusseaduse kohaselt olla isik, kellele on kas omistatud kutsekvalifikatsioon kutseseaduse tähenduses (s.t kes omab vastavat kutsekomisjoni poolt väljastatud kutsetunnistust) või kellel on erialane kõrgharidus ja erialane kolmeaastane töökogemus.

Majandustegevuse registris oli 2013. aasta märtsi seisuga registreeritud 2524 projekteerimisalal tegutsemise õigust omavat aktiivset ettevõtet (2007. aastal oli neid 1929), sealhulgas arhitektuurse projekteerimise alal oli registreeringuid kokku 1062 (tabel 2.4). Osas ettevõtetes on mitme eriala vastutavaid spetsialiste, mistõttu ettevõtete arvus esineb teatud kattuvus, samuti võib ette-

võttes olla mitu ühe eriala spetsialisti. Sisearhitektuuri ja maastikuarhitektuuriga tegelevail ettevõtetel ei ole kohustust end Majandustegevuse registris registreerida. Kõik registreeringut omavad ettevõtted ei tarvitse olla tegelikult tegutsevad ettevõtted.

Tabel 2.4. Arhitektuurse projekteerimise registreeringud Majandustegevuse registris
26.03.2013. seisuga

Vastutava isiku eriala	Ettevõtted	FIE-d	Kokku
Arhitektuur	697	84	781
Arhitektuur ja linnaplaneerimine	61	1	62
Arhitektuurimagister	9	1	10
Ehitusarhitekt, ehitusarhitektuur	21	-	21
Rakendusarhitektuur	46	-	46
Arhitekt III	6	-	6
Volitatud arhitekt IV	61	3	64
Volitatud arhitekt V	51	1	52
Volitatud arhitekt VII	4	-	4
Diplomeeritud arhitekt, tase VII	1	1	2
Ruumikujunduse ja sisearhitektuuri alad	6	3	9
Muud	3	2	5
Kokku	966	96	1062

Allikas: Majandustegevuse Register

Majandustegevuse registris on registreeringuid kahel erineval alusel – nii omandatud eriala järgi kui ka vastavalt kutsekvalifikatsioonile (kutsetunnistusele). Kutsetunnistuse alusel tehtud registreeringuid oli arhitektuurse projekteerimise alal 2013. aasta märtsi seisuga 128. Kutsekvalifikatsioonile vastavaid kutsetunnistusi annavad välja erialaliitude juures töötavad komisjonid. Kõik omistatud kutsetunnistused on registreeritud Kutsekojas. Kutsekvalifikatsiooni tunnustamise süsteem arhitektuuri valdkonnas on alates 2012. aastast muutunud ja samaaegselt kehtivad veel nii senised kui ka uued väljaantud kutsetunnistused (tabel 2.5). Varem kasutatud 5-astmelises süsteemis olid põhilisteks kutsestandarditeks *volitatud arhitekt IV* ja *volitatud arhitekt V*, vähem oli taotletud *arhitekt III* kutsetunnistust. Uus 8-astmeline süsteem algab *rakendusarhitekti* kutsest (VI kutsetase), millelt on võimalik edaspidi 3-aastase töökogemuse baasil või magistrakraadi omandamisel edasi liikuda *diplomeeritud arhitekti* ja seejärel *volitatud arhitekti* tasemele (mõlemad VII tase). Diplomeeritud arhitekti VII taseme kutsetunnistus antakse välja tähtajatult, volitatud arhitekti VII taseme kutsetunnistus 5 aastaks. Kõige kõrgemaks kutsetasandiks on uue süsteemi kohaselt *volitatud arhitekt-eksperdi tase* (VIII kutsetase). Uus süsteem kinnitati SA Kutsekoda kultuuri kutsenõukogu otsusega juunis 2012, kuid Ehitusseaduse kohaselt on seni võimalik ettevõttes vastutavaks isikuks olla veel ka vastava kõrghariduse ja lisaks 3-aastase erialase töökogemuse olemasolul. Uus süsteem pikendab rakendusarhitektidena kooli lõpetajate vastutusõigusega ametikohale jõudmise aega¹.

¹ Arhitektuuriharidusest Eestis. Infoleht TTK arhitektuuriõppe üliõpilastele ja vilistlastele. TTK arhitektuuriinstituut. Tallinn 2011, 9 lk

Tabel 2.5. Kutsekojas registreeritud arhitektuuri alal kehtivad kutsetunnistused 2013. aastal*

Kutsetunnistus	Arv
Sisearhitekt IV	2
Sisearhitekt V	25
Arhitekt III	14
Volitatud arhitekt IV	86
Volitatud arhitekt V	112
Diplomeeritud arhitekt, tase VII	15
Volitatud arhitekt VII	4
Kokku	258

* seisuga 28.03.2013

Allikas: SA Kutsekoda

2013. aasta märtsi seisuga oli arhitektuuri alal välja antud 258 kutsetunnistust, mis näitab, et vaid osa arhitektidest on seni kutsetunnistust taotlenud.

Regionaalne paiknemine

Arhitektuuriettevõtetele on iseloomulik koondumine Tallinna ja selle lähiümbrusse – siin on kokku registreeritud üle 70% ettevõtetest. Tallinnas oli registreeritud 60% ettevõtetest, mujal Harjumaal 11%, Tartus ja Tartumaal kokku 11% ning mujal Eestis 18%. Teistes linnades asub Tallinna ettevõtete filiaale, mida ei ole selles protsentjaotuses arvestatud. Maastikuarhitektuuri keskuseks on Tartu, kus töötavad paljud maastikuarhitektuuri ja planeerimisega tegelevad firmad.

2.1.2. Suuremad ettevõtted

Tüüpilised arhitektuuribürood on väikesed ühe-kahe arhitekti ettevõtted – ettevõtte keskmine müügitulu oli 2011. aastal 57,7 tuhat eurot ja ettevõttes oli keskmiselt 1,8 töötajat. Seega on ettevõtted väiksemad kui 2007. aastal, mil neis oli keskmiselt 3 töötajat.

Suurima müügituluga arhitektuuribüroodeks olid 2011. aastal Arhitektuuribüroo Pluss OÜ, Alianss Arhitektid OÜ, Nord Projekt AS ja Salto AB AS (tabel 2.6). Suuremate arhitektiettevõtete hulka kuulub ka laiema tegevusspektriga ettevõtteid, näiteks Nord Projekt AS, millel on lisaks arhitektuursele projekteerimisele oluline osa insener-tehnilisel projekteerimisel, Arhitektuuribüroo Pluss OU tegevust toetab Inseneribüroo Pluss OÜ. Osal suurematel projektbüroodel, nagu näiteks EA Reng AS ja Amhold AS, on arhitektuurne projekteerimine kõrvaltegevusalana muust tegevusest eristatav ja TOP 10-sse on sel juhul arvestatud just arhitektuurse projekteerimise osa.

10 suurema müügituluga ettevõtte turuosa moodustas 2011. aastal 29% arhitektuuriettevõtete müügitulust. 35 suurema käibega arhitektuuriettevõtet on esitatud lisas 2.2. Uuteks ettevõteteks TOP 10-s võrreldes 2007. aastaga on Allianss Arhitektid OÜ, Sirkel & Mall OÜ ja ARS Projekt AS.

Tabel 2.6. Suuremad arhitektuuriettevõtted müügitulu alusel 2011. aastal

	Müügitulu, tuh €	Töötajate arv	Arhitektuuri osakaal kogu müü- gitulust %	Müügitulu, 2007 tuh €	Asukoht
1 Arhitektuuribüroo Pluss OÜ	1 121,9	18	100	1 599,8	Tallinn
2 Allianss Arhitektid OÜ	847,2	20	100	-	Tallinn
3 Nord Projekt AS	756,5	20	100	2 716,0	Tallinn
4 Salto Arhitektuuribüroo OÜ (Salto AB OÜ)	734,1	7	100	1 088,7	Tallinn
5 Sirkel & Mall OÜ	709,0	17	100	715,3	Tallinn
6 Arhitektuuribüroo Kalle Rõõmus AS	677,7	12	100	1 235,0	Tallinn
7 Tõnis Tarbe OÜ	675,7	4	100	1 440,5	Tallinn
8 EA Reng AS*	591,4	20	24	5 060,7	Tallinn
9 Amhold AS*	462,0	8	20	1 973,2	Tallinn
10 ARS Projekt AS	397,4	14	100	598,1	Tallinn
Kokku TOP 10	6 972,9	140			
TOP 10 osakaal, %	28,5	18,0			

* arhitektuurne projekteerimine, mis tabelis esitatud, moodustab osa kogu ettevõtte käibest ja töötajatest

Allikas: Äriregister

2.1.3. Alavaldkondade ülevaated

2.1.3.1. Sisearhitektuur

Sisearhitektide looming avaldub hoonete interjööri kavandamisel ja kujundamisel. Sisekujunduse projekteerimisega võivad tegelda ka üldarhitektid.

Sisearhitektuuribürood liigitavad end majandusaasta aruannete esitamisel Äriregistrile kas tegevusalale *arhitektitegevused* (EMTAK kood 71111) või *disainerite tegevus* (74101). Et eraldi kood sisearhitektuurile puudub, on raske ettevõtteid teistest samadel aladel tegutsevatest firmadest eristada, seetõttu on ettevõtete nimekirja täpsustamisel kasutatud Eesti Sisearhitektide Liidu abi, kuid võimalik, et eristamisraskuste tõttu võivad mõned ettevõtted olla nimekirjast väljas.

Vaatluse alla on võetud 47 sisearhitektuuriettevõtet. Sisearhitekthe töötab teistes projekteerimis- ja arhitektuuribüroodes ning FIE-dena.

Sisearhitektuuribüroode arv on 2011. aastaks 2007. aastaga võrreldes veidi kasvanud, kuid kogukäive ja eriti kasum on väiksemad (tabel 2.7). Müügitulu on 35% vähenenud ja rentaablus oli

11,3% 2007. aasta 22,1% asemel. Vaatluse all olnud ettevõtetest 63% said 2011. aastal kasumit, 37% kahjumit.

Tabel 2.7. Sisearhitektuuribüroode põhinäitajad aastail 2006–2011

	2006	2007	2011	2011/07, +/-%
Ettevõtete arv	39	40	47	+17,5
Töötajate arv	75	81	69	-14,8
Müügitulu, tuh €	2 233,2	2 762,8	1 798,8	-34,9
Kasum, tuh €	453,4	609,5	195,8	-67,9

Allikas: Äriregister, EKI arvutused

Suuremate, TOP 10-sse kuuluvate sisearhitektuuribüroode müügitulu moodustas ligi 2/3 kõigi sisearhitektuuribüroode müügitulust (tabel 2.8), kuid võrreldes 2007. aastaga on see osakaal sisearhitektuuribüroode müügitulus veidi vähenenud (2007.a 68%, 2011.a 61%). Suurema käibega ettevõtted olid kasumlikumad, TOP 10 ettevõtete rentaablus oli 2011. aastal keskmiselt 15%, sektoris tervikuna 11%. TOP 10 ettevõtetest on kõige edukamalt käivet kasvatanud Jan & Ken OÜ, käive on kasvanud Pille Lausmäe Sisearhitektuuribürool, Studio Truus OÜ-l, Laika, Belka & Strelka OÜ-l ja Ruumilabor OÜ-l (võrreldes 2007. aastaga). TOP 10 tipus olev Peter Sampson Design OÜ-l on sisekujundus kõrvaltegevuseks, ettevõtte tegeleb mööblidetallide impordi, mööbli kokkupaneku ja ekspordiga ning seejuures laevade sisekujundusega.

Tabel 2.8. Suuremad sisearhitektuuriettevõtted müügitulu alusel 2011. aastal

	Müügitulu, tuh €	Töötajate arv 2011	Müügitulu 2007, tuh €	Asukoht
1 Peter Sampson Design OÜ*	154,5	2	...	Tallinn
2 Jan & Ken OÜ	153,7	4	78,8	Tallinn
3 Vaikla Disain OÜ	138,3	5	159,8	Tallinn
4 Pille Lausmäe Sisearhitektuuribüroo OÜ	130,9	3	102,3	Tallinn
5 Studio Truus OÜ	112,5	3	106,1	Tallinn
6 Pink OÜ	96,3	4	310,6	Tallinn
7 Laika, Belka & Strelka OÜ	94,1	3	84,8	Tallinn
8 Ruumilabor OÜ	82,4	2	66,9	Tallinn
9 Vaikla Studio OÜ	78,3	2	190,5	Tallinn
10 Sisearhitektuuribüroo Joonprojekt OÜ	63,2	2	264,0	Tallinn
Kokku TOP 10	1104,1	30		
TOP 10 osakaal, %	61,4	43,5		

* sisearhitektuuri osa kogukäibest

Allikas: Äriregister

Osal sisearhitektuuriga tegelevail ettevõtetel on põhitegevuseks sisustuse müük või tootmine (tabel 2.9). Osa neist, näiteks Peter Sampson Design OÜ, on sisekujundusteenused eristanud sisustuskaupade müügist (tabel 2.10).

Tabel 2.9. Suuremad sisearhitektuuri ja sisustuse müügiga tegelevad ettevõtted 2011. aastal

	Töötajate arv	Müügitulu koos sisustuse müügiga, tuh €	Ettevõtte enda poolt märgitud tegevusala EMTAK kood
Peter Sampson Design OÜ	2	834,6	47591
Aet Piel Disain OÜ	4	625,7	47591
Stuudio Rein Laur OÜ	2	259,6	47599
Aasoja Projekt AS	5	242,5	31091
Kokku	13	1 962,4	

Allikas: Äriregister

Sisearhitektuuribüroode müügitulu moodustas 2011. aastal ligikaudu 7% kogu arhitektuurivaldkonna müügitulust (2007. aastal 6%). Ettevõtted asuvad enamasti Tallinnas, sh kõik 10 suuremat sisearhitektuuribürood. 35 suurema käibega ettevõtet on toodud lisas 2.3.

Majandustegevuse registris sisearhitektid end enam registreerima ei pea. Sisearhitekt V kutse kvalifikatsioon on Sisearhitektide Liidu kutsekomisjoni poolt omistatud 25 sisearhitektile ja kutse kvalifikatsioon IV kahele sisearhitektile. Eesti Sisearhitektide Liitu kuulub 177 liiget.

2.1.3.2. Maastikuarhitektuur

Maastikuarhitektuur tegeleb linnaruumi ja maapiirkondade planeerimise ning kujundamisega. Maastikuarhitektid kavandavad ja kujundavad elamupiirkondi, puhkealasid, parke jm. Mitmed maastikuarhitektuurifirmad tegelevad lisaks haljasalade loomise ja hooldusega.

Maastikuarhitekt peaks Eesti Maastikuarhitektide Liidu hinnangul olema vähemalt neljaaastase akadeemilise erialase haridusega diplomeeritud spetsialist, kelle põhiliseks tegevuseks on maastiku ruumiline kujundamine. Maastikuarhitektide Liitu kuulub 54 liiget.

Maastikuarhitektuur oli tegevusalade klassifikatsioonis eristatav 2007. aastani. Alates 2008. aastast liigitavad ettevõtted enda tegevuse arhitektitegevuste üldise koodi 71111 alla, kuid kasutatakse ka muid koode.

18 maastikuarhitektuuri ettevõtte müügitulu oli 2011. aastal kokku 871 tuh € (tabel 2.10). Nõudluse madalseis oli kõige tuntavam 2010. aastal, mil ettevõtete müügitulu oli 34% väiksem kui 2007. aastal, kuid ettevõtted on püsima jäänud ning on loodud uusi. Maastikuarhitektuuribüroode keskmine rentaablus oli 11,5% (2011.a).

Tabel 2.10. Maastikuarhitektuuri ettevõtete põhinäitajad 2007–2011

	2007	2008	2009	2010	2011	2011/2007, +/-%
Ettevõtete arv	12	15	16	19	18	+50
Töötajate arv	37	40	42	44	43	+16
Müügitulu, tuh €	1 173,9	1 444,9	1 075,2	772,2	870,7	-26

Allikas: Äriregister, EKI arvutused

Suuremad maastikuarhitektuuri ja planeerimisega tegelevad ettevõtted on esitatud tabelis 2.11. FIE-dena, avalikus sektoris või mujal töötavate maastikuarhitektide arvu kohta andmed puuduvad. Viimase rahvaloenduse kohaselt oli Eestis maastikuarhitektina hõivatud 99 inimest.

Tabel 2.11. Suuremad maastikuarhitektuuri ettevõtted müügitulu alusel 2011. aastal

	Müügi- tulu, tuh € 2011	Töötajate arv 2011	Müügitulu, tuh € 2007	Asukoht
1 Artes Terrae OÜ	202,9	10	269,6	Tartu
2 Kivisilla OÜ*	136,8	10	111,2	Tallinn
3 Lootusprojekt OÜ	131,7	3	109,7	Tallinn
4 Roheline Ruum OÜ	94,5	2	105,0	Elva
5 Aarens Projekt OÜ	83,7	2	97,3	Paide
6 Ateljee Süd OÜ	36,3	1	-	Tallinn
7 Ruum ja Maastik OÜ	36,1	2	279,9	Tallinn
8 OÜ Kino Maastikuarhitektid	29,1	2	-	Tartu
9 Kiirprojektid OÜ	25,6	1	-	Tartu
10 Ruumi Grupp OÜ	18,3	1	-	Tartu
Kokku TOP 10	795,0	34		
TOP 10 osakaal, %	91	79		

*maastikuarhitektuuri osa müügitulust

Allikas: Äriregister

Et maastikuarhitektuurile spetsialiseerunud ettevõtteid on suhteliselt vähe, moodustab TOP 10 ettevõtete osakaal sektori müügitulus 91%. Enamikul TOP 10 ettevõtetel oli müügitulu võrreldes 2007. aastaga vähenenud. Maastikuarhitektidelt nagu sisearhitektideltki ei nõuta enam vastutava isiku registreeringut majandustegevuse registris.

2.1.3.3. Seotud tegevusala – ehituslik insener-tehniline projekteerimine

Ehitusliku insener-tehnilise projekteerimise ja nõustamise ettevõtted tegelevad põhitegevusala kõrval ka arhitektuurse projekteerimisega, kuid ülekaalus on insener-tehniline projekteerimine. Sellesse sektorisse kuuluvad Eesti suurimad projekteerimisettevõtted, kus töötab erinevate erialade spetsialiste: ehitusinsenere, konstruktoreid, arhitekte, planeerijaid, geodeete jne.

Tegevusalade klassifikaatoris ehituslikku insener-tehnilist projekteerimist ja nõustamist tähistav kood (71121) hõlmab alates 2008. aastast muuhulgas projektijuhtimisega tegelevaid firmasid. Seetõttu ei ole tabelis 2.12 toodud andmed 2005.-2007. aasta kohta päris täpselt võrreldavad 2008. ja hilisemate aastate andmetega, mis sisaldavad uue EMTAK 2008 kasutuselevõtu tõttu projektijuhtimist. Tegevusalade mitmekesisuse tõttu tegutseb sektoris rohkem ettevõtteid kui arhitektuurse projekteerimise alal ja juhtivad ettevõtted on oluliselt suuremad.

Tabel 2.12. Ehitusliku insener-tehnilise projekteerimise ja nõustamise ettevõtted 2005–2011

	2005*	2007*	2008	2009	2010	2011	2011/2008 %
Ettevõtete arv	202	466	762	697	737	783	2,6
Töötajate arv	1036	1858	2279	1723	1735	1958	-14,1
Müügitulu, mln €	39,0	64,1	118,5	83,6	68,9	82,2	-30,7
Kasum, mln €	6,7	17,1	15,2	2,5	4,5	10,0	-33,9
Rentaablus, %	17,2	26,7	12,8	3,0	6,6	12,2	
FIE-de arv	...	...	...	...	208	196	
FIE-de tulu, mln €	...	...	...	...	1,4	1,3	

* ilma projektijuhtimiseta

Allikas: Äriregister, EKI arvutused

2009.-2010. aasta ei olnud projektbüroodele soodne aeg ja müügitulu, kasum ja töötajate arv vähenesid märkimisväärselt (tabel 2.12) 2010. aasta müügitulu moodustas alla 60% 2008. aasta tasemest. Kasum jäi kõige väiksemaks 2009. aastal, mil rentaablus tervikuna langes 2-3% piiresse. 2011. aastal hakkas olukord paranema, müügitulu aastakasv oli 19% ja töötajate arv hakkas taastuma.

Suuremad ehitusliku projekteerimise ettevõtted müügitulu alusel on esitatud tabelis 2.13 Võrreldes 2007. aastaga on juhtivad projekteerimisettevõtted väiksema käibega ja väiksema töötajate arvuga. 10 suurema ettevõtte osakaal kogu sektori müügitulust oli ligi neljandik. Ettevõtted on toodud kogu müügitulu alusel koos kõrvalaladega.

Kui arvestada seda, et sel tegevusalal on teatud osakaal arhitektuursel projekteerimisel, siis EKI hinnangul võib see osakaal müügitulust olla kuni 10 mln €ringis, vastavalt sellele võib arvata, et arhitektuuripoolega tegeleb kuni 200 töötajat.

Tabel 2.13. Suuremad ehitusliku insener-tehnilise projekteerimise ja nõustamise ettevõtted 2011. aastal

	Müügitulu 2011, tuh €	Töötajate arv 2011	Müügitulu, 2011 tuh €	Asukoht
1 EA Reng AS	2 444	93	5 060	Tallinn
2 Ramboll Eesti AS	2 389	47	2 189	Tallinn
3 Amhold AS	2 310	47	1 973	Tallinn
4 Teede Tehnokeskus AS	2 267	59	3 341	Tallinn
5 SWECO Projekt AS	2 100	55	7 786	Tallinn
6 Telora-E AS	2 034	33	3 301	Tallinn
7 K-Projekt AS	1 750	50	5 592	Tallinn
8 Vealeidja OÜ	1 485	29	...	Tallinn
9 Tari AS	1 445	27	1 402	Tallinn
10 Järeल्पinge Inseneribüroo OÜ	1 382	9	151	Tallinn
Kokku TOP 10	19 606	449		
TOP 10 osakaal, %	23,9	22,9		

Allikas: Äriregister

2.1. Eksport ja eksporditurud

Viimaste aastate ekspordi kohta ei ole väga täpset teavet ja eri allikatest pärinevad andmed on erinevad. Käesoleva töö raames uuriti 10 suurema käibega arhitektuuribüroo ekspordi (Top10; tabel 2.6). 2011. aastal oli 4 neist osutanud teenuseid väljapoole Eestit. Ekspordikäibe arvutamisel jagati suurematel ettevõtetel, kel arhitektuur moodustas osa käibest (EA Reng AS ja Amhold AS) ekspordikäive vastavalt tegevusalade omavahelisele proportsioonile ettevõttes. Sel viisil saadi **10 suurema ettevõtte ekspordikäibeks kokku 410,7 tuh eurot**, mis moodustas 5,9% nende ettevõtete kogukäibest. Võrreldes 2010. aastaga kasvas Top10 ettevõtete ekspord 2011. aastal 15%. Olulisemad turud olid Soome (27%), Ukraina (22%), Valgevene (19%), millele järgnesid Venemaa (9%), Rootsi (8%), Läti (7%) ja Aafrika (7%).

Arvestades EA Reng AS ja Amhold AS ekspordimahte ettevõttes tervikuna, lisaks ülejäänud 2 ettevõtte ekspordikäibeid, oli ekspordimaht Top10 grupis 2011. aastal tervikuna **1,6 mln eurot** ja moodustas kahel suuremal ekspordijal 28% nende käibest. Suuremad projekteerimisettevõtted on olnud välisurgudel edukamad kui väikesed arhitektuuribürood.

Insener-tehniliste teenuste ekspordi kajastavad *Eesti Panga ja Statistikaameti andmed* (tabelid 2.14 ja 2.15) sisaldavad arhitektuurse ja ehitusliku projekteerimise ekspordi kõrval tööstusprojekteerimist ja muude tehniliste teenuste ekspordi. Mõlemad allikad näitasid 2011. aastal ekspordi suurenemise trendi, seejuures näitavad Eesti Panga andmed impordi veelgi kiiremat kasvu, samuti impordi kahekordset ülekaalu ekspordi suhtes 2011. aastal.

Tabel 2.14. Arhitektuurialaste, projekteerimis- ja muud tehniliste teenuste eksport ja import aastatel 2007–2011*, mln eurot

	2007	2008	2009	2010	2011
Eksport	19,4	40,0	31,9	30,3	44,5
Import	11,7	21,3	26,3	28,6	89,6

*sisaldab lisaks tööstusprojekteerimist jm tehnilisi teenuseid peale arhitekti- jm projekteerimisteenuste

Allikas: Eesti Pank

Tabel 2.15. Arhitekti- ja inseneritegevuste eksport aastatel 2007–2011*, mln eurot

	2007	2008	2009	2010	2011
Eksport	14,3	17,0	11,8	55,3	63,5
<i>Ekspordi osakaal müügitulust, %</i>	<i>5,4</i>	<i>7,4</i>	<i>5,2</i>	<i>31,0</i>	<i>29,6</i>

* müük mitteresidentidele, sisaldab muid teenuseid, sh tööstusprojekteerimist, geoloogiat jm

Allikas: Statistikaamet

Statistikaameti andmed hõlmavad kogu arhitekti- ja inseneritegevuste (kood 711) eksporti, kus arhitektitegevused (kood 7111), moodustavad kogu tegevusalast vaid väikese osa, 11% 2011.aasta müügitulu alusel. 2010.-2011. aasta osas tunduvad Statistikaameti andmed olevat üle hinnatud.

Eesti Projektbüroode Liidu (EPBL) kodulehe andmeil on 25 liidu liiget osutanud 2011. aastal ehituskonsultatsiooniteenuseid välisurule kokku 2,7 mln euro eest, mis moodustas 14% nende ettevõtete müügitulust. Seejuures on tegemist projekteerimisteenuste ekspordiga üldisemalt, sh peamiselt insener-tehniliste teenustega.

2009. aastal uuriti *Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt* EAS-i tellimusel projekteerimisettevõtete kaardistamise uuringu raames muuhulgas projekteerimisettevõtete eksporti, sh ettevõtete endi majandusaasta aruannete põhjal. Ligi 40% ettevõtetest oli kahel uuritud aastal (2007, 2006) ekspordiga tegelenud. 2007. aasta projekteerimisteenuste ekspordikäive oli 7,3 mln eurot (114 mln kr), moodustades eksportinud ettevõtetele keskmiselt 13% käibest ja 7% kogu sektori käibest. Uuring näitas, et välistellimusi täitsid eelkõige suuremad ettevõtted (üle 600 tuh eurose käibega), andes 85% kogu sektori ekspordikäibest. Eksportijate seas oli rohkem ehitusliku kui arhitektuurse projekteerimise ettevõtteid. Peamisteks välisurgudeks olid 2007. aastal Ukraina (44% ekspordikäibest), Soome (19%), Läti (16%), Venemaa (10%), arvuliselt oli kõige rohkem Läti eksportinud ettevõtteid. Uuring näitas, et ekspordikogemusi oli ka osal väiksematest ettevõtetest. 2008. aastal ekspordimahud Ukrainasse, Soome ja Läti vähenesid.

Arhitektiteenuste impordi kohta andmestik puudub, kuid Eestis korraldatud rahvusvaheliste konkursside võidud on sageli läinud välismaa arhitektidele. 2011. aastal toimunud Tallinna Muusikakeskkooli, Balletikooli ja Georg Otsa nimelise Muusikakooli ühise haldushoone rahvusvahelisel arhitektuurikonkursil tunnistati esikoha vääriliseks Austria arhitektide ideelahendus. Atelier

Thomas Pucher ZT GmbH on Eestis ka varem arhitektuurikonkursse võitnud. Tallinna Linnavalitsuse hoone arhitektuurikonkursi võitis Taani nimekas noorte arhitektide büroo Bjerke Ingels Group (BIG). Tartu Waldorfkeskuse arhitektuurivõistluse võidutööde autorid Joachim Zimmer ja Imme Denker esindavad Saksamaad.

Vastupidise näitena, Arhitektuuribüroo Pluss arhitektid Indrek Allmann ja Joel Kopli võitsid 2010. aastal rahvusvahelise arhitektuurikonkursi Marriott Hotel Riga projekteerimiseks Riia vabalinnas.

Eesti arhitektuuri ekspordi edendamiseks tegeleb muuhulgas Eesti Arhitektuurikeskus, loodud on ekspordist huvitatud arhitektuuribüroode koostöövõrgustik AKU. 2010. aastal valminud arhitektuurivaldkonna arengukava lähteülesandes tõdeti, et teadlikkus Eesti arhitektuurist väljaspool Eestit on vähene ja nõudlus väljaspool Eestit Eesti arhitektuuri järgi on vähene. Üheks võimalikuks eksporttellimust saada on välismaise arhitektuurivõistluse võit, kuid ekspordi arendamine on arhitektuuribüroodele seotud küllaltki suurte lisakulutustega – käikudega välismaale ja konkursitöödega kaasnevad raha- ja ajakulu, mis ei tarvitse end õigustada ja selliseid riske on praeguses turu mõõnaseisundis ettevõtetal raske võtta.

Ugandas mitmete objektide projekteerimise ja projektijuhtimise kogemust omava AS Amholdi juhi Arvu Mägi sõnul ei ole rahvusvahelistel konkurssidel sugugi lihtne läbi lüüa. Projektid on võrreldes Eesti omadega suhteliselt komplitseeritud, mistõttu on tagatised suured, kvalifitseerimis- ja osavõtunõuded ranged ning tingimused keerulised ja eripärased. Konkurents kohalike ja globaalsete firmade näol on äärmiselt tugev. Pakkumuste ettevalmistamise kulud on väga suured, võiduvõimalus osalejate rohkuse tõttu väike ning pakkumuste menetlemine võtab 12 kuud aega². Amhold AS inseneri- ja arhitektiteenuste ekspordikäive oli 2012. aastal 1,4 mln eurot.

² Traks, Kristina. Eesti firma projekt Aafrikas. Äripäeva eriväljaanne Ehitus, juuni 2013, lk 12-16

2.2. NÕUDLUS

Arhitektuuriteenuste nõudlust mõjutavad ehitistesse, rajatistesse, maastikukujundusse ja elukeskkonda tehtavad investeeringud. Tellijaiks on nii avalik kui erasektor, sh eraisikud. Nõudlust peegeldavad ehituse ja kinnisvaraarenduse sektorite arengud. Nõudluse muutusi näitab laias laastus hoonete ehitus- ja kasutuslubade väljaandmise statistika. Sisearhitektuuri nõudlust mõjutavad trendid investeeringutes kaudsemalt.

Viimastel aastatel tehti ehitusturul rohkem rekonstrueerimistöid ja remonditöid, kus arhitektitegevuse osakaal on väiksem, tooni andsid CO₂ kvoodimüügi rahast teostatud hoonete ja eelkõige korterelamute renoveerimisprojektid (tabel 2.16). Remondi ja rekonstrueerimise osakaal kerkis ehitusettevõtete elamuehitustöodes 2007. aasta 39%-lt 2011. aastal 57%-le, mitteeluhoonete ehituses samal ajal 47%-lt 63%-le.

Tabel 2.16. Hoonete ehituse alustamine aasta jooksul, tuh m²

	Eluhooned		Mitteeluhooned	
	2011	2012	2011	2012
Uusehitus	133,7	159,2	397,7	412,3
Laiendamine	68,7	74,9	704,1	739,4
Rekonstrueerimine	448,9	558,9	633,1	1 116,9

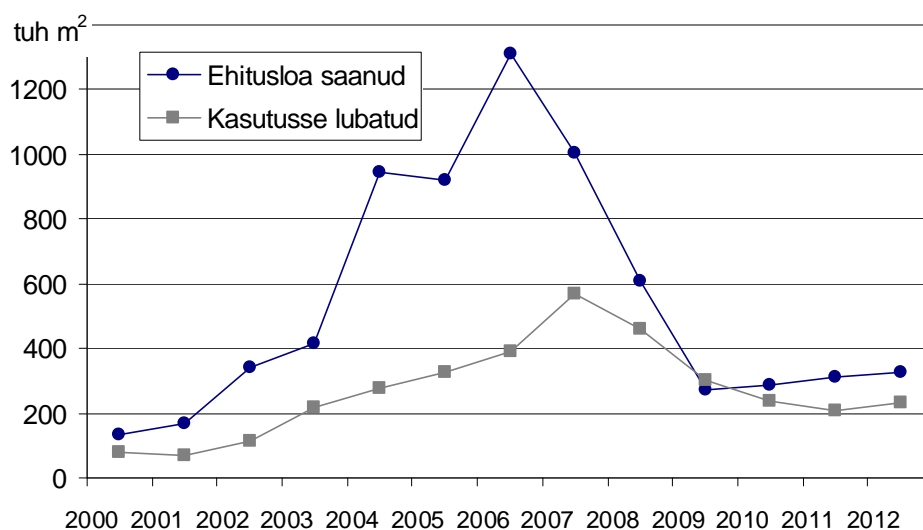
Allikas: Statistikaamet, Ehitisregister

Kasutusse lubatud eluruumide arv vähenes 2011. aastaks võrreldes 2007. aastaga kolmandikuni (tabel 2. 17). 2012. aastal pöördus uute eluruumide ehitus taas tõusule (joonis 2.3), kasutuslube anti 72 eluruumile rohkem kui eelmisel aastal, kuid kasutusse lubatud eluruumide arv jäi veel alla 2003. aasta taset. Korterelamute ehitamine on vähenenud enamgi kui ühepereelamute ehitamine. 2012. aastal sai kasutusloa 52 korterelamut kokku 1040 korteriga, 20 ridaelamut kokku 80 korteriga, 52 kahepereelamut ja 766 ühepereelamut. Ehituslubade väljaandmine hakkas vähehaaval suurenema juba 2010. aastal, kuid ei ületa veel 2002. aasta taset.

Tabel 2.17. Eluhoonetele väljaantud ehitus- ja kasutusload (uusehitus) aastatel 2002–2012

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Eluruumide arv										
Ehitusluba	3419	9447	9151	12863	8925	5468	2081	2581	2830	3035
Kasutusluba	2435	3105	3928	5068	7073	5300	3026	2324	1918	1990
Eluruumide pind, tuh m²										
Ehitusluba	413	943	919	1311	1004	608	274	286	310	326
Kasutusluba	217	277	326	392	567	458	304	238	206	233

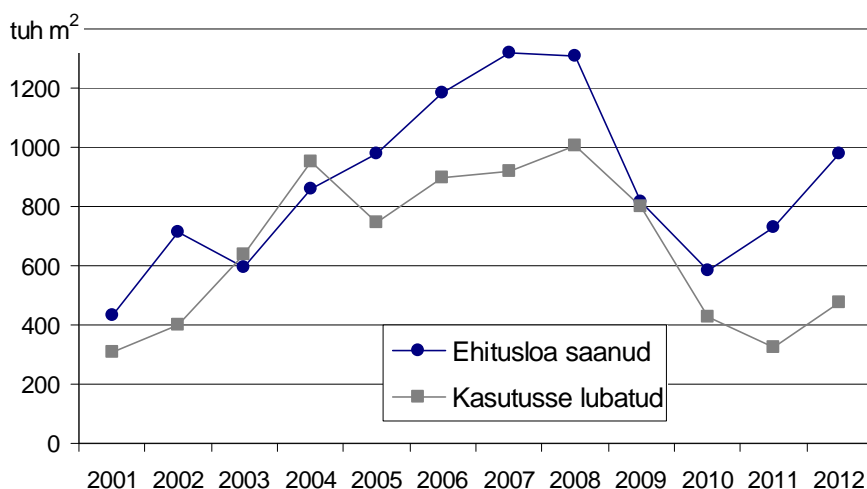
Allikas: Statistikaamet

Joonis 2.3. Eluhoonetele väljaantud ehitus- ja kasutusload (uusehitus), tuh m²

Allikas: Statistikaamet

Mitteeluhoonete ehituse nõudlus ja ehituslubade väljaandmine langes 2009. ja 2010. aastal järsult ning hoolimata väikesest tõusust 2012. aastal, ei ületa nõudluse tase oluliselt 2002. aasta taset (joonis 2.4, tabel 2.18). Aastatel 2008-2011 valminud mitteeluhoonete kogupinnast moodustasid 20% kaubandushooned, 16% büroo-, 13% tööstus-, 9% põllumajandus-, 7% kultuuri- ja spordi-, 5% haridus- ning 30% muud hooned³.

2012. aastal oli nõudlus veel oluliselt väiksem kui 2007. aastal, eluhoonetele anti ehituslube ligi 67% väiksemale pinnale ja mitteeluhoonetele 25% väiksemale pinnale kui 2007. aastal.

Joonis 2.4. Mitteeluhoonetele väljaantud ehitus- ja kasutusload (uusehitus), tuh m²

Allikas: Statistikaamet

³ sh teenindus-, majutus-, lao-, transpordi jm hooneid

Tabel 2.18. Mitteeluhoonetele väljaantud ehitus- ja kasutusload (uusehitus) aastatel 2002–2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hoonete arv											
Ehitusluba	1067	1590	1916	2417	2592	2554	3062	2760	2449	2410	2415
Kasutusluba	482	1555	1549	1282	1570	1095	993	964	815	720	840
Mitteeluhoonete pind, tuh m²											
Ehitusluba	712	596	857	977	1185	1319	1306	818	582	732	981
Kasutusluba	400	639	953	744	897	921	1005	798	425	326	474

Allikas: Statistikaamet

Võrreldes 2007. aastaga on Eestis tehtud ehitustööde mahus suurenenud rajatiste osakaal ja eluhoonete osakaal on vähenenud (tabel 2.19). Ehitusnõudluse langedes alanenud hinnatase hakkas uuesti vähehaaval tõusma 2011. aastast, mil tõusis veidi arhitektitegevuste tootjahinnaindeks (+5,1% eelmise aasta suhtes).

Ehitusnõudluse vähenemisega vähenes oluliselt ehitustegevus Tallinnas ja selle ümbruses, samuti enamikus maakondades (tabel 2.20), samal ajal valmisid mitmed suured tee-ehitusobjektid.

Rahandusministeeriumi 2013. aasta kevadise majandusprognoosi kohaselt on järgnevatel aastatel oodata ehituse mõõduka tõusutrendi jätkumist, kusjuures kasvootused on seotud eeskätt eratellijate turu aktiveerumisega korterelamute ning tööstus- ja äripindade valdkonnas.

Tabel 2.19. Ehitusettevõtete poolt tehtud ehitustööd ehitise tüübi järgi (alltöövõtuta)

Ehitise tüüp	Tööde maht mln €		Osakaal kogu tööde mahus %		Tööde mahu muutus 2011/2007 +/-%
	2007	2011	2007	2011	
Eluhooned kokku	659,6	241,2	23,8	14,5	-63,4
sh ühe- ja kahepereelamud	172,7	75,3	6,3	4,5	-56,4
ridaelamud	42,3	21,4	1,4	1,3	-49,4
korterelamud	412,5	135,0	14,9	8,1	-67,3
muud eluhooned	32	9,5	1,2	0,6	-70,3
Mitteeluhooned kokku	1 294,0	716,9	46,7	43,2	-44,6
sh hotellid, majutus- ja toitlustushooned	89,7	19,7	3,3	1,2	-78,0
büroohooned	272,5	111,4	10,0	6,7	-59,1
kaubandus- ja teenindushooned	233,6	90,4	8,6	5,5	-61,3
transpordi- ja sidehooned	46,1	16,9	1,7	1,0	-63,3
tööstus- ja laohooned	287	222,3	10,3	13,4	-22,5
meelelahutus-, haridus-, tervishoiu- jms hooned	187,3	161	6,9	9,7	-14,0
muud mitteeluhooned	177,9	95,2	6,1	5,7	-46,5

Ehitise tüüp	Tööde maht mln €		Osakaal kogu töö- de mahus %		Tööde mahu muutus 2011/2007 +/-%
	2007	2011	2007	2011	
Rajatised kokku	804,1	702,0	29,5	42,3	-12,7
sh torujuhtmed, side- ja elektriliinid	250	302,7	9,2	18,2	21,1
heitvee- ja jäätmekäitlusrajatised	56,3	24,0	2,1	1,4	-57,4
teed, liiklusehitised, tänavad	394,7	289,8	14,5	17,5	-26,6
muud rajatised	103	85,5	3,8	5,2	-17,0
Ehitised kokku	2 757,6	1 660,1	100	100	-39,8

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 2.20. Ehitustegevus maakonniti 2007–2011

	Ehitustööd, (alltöövõtuta) mln €		Osakaal kogu tööde mahus, %		Tööde mahu muutus jooksevhindades +/-%
	2007	2011	2007	2011	
Harju maakond	1 474,2	719,4	53,0	43,3	-51,2
..Tallinn	931,6	441,1	33,5	26,6	-52,7
..maakond	542,6	278,3	19,5	16,8	-48,7
Hiiu maakond	14,4	10,5	0,5	0,6	-27,1
Ida-Viru maakond	223,4	213	8,2	12,8	-4,7
Jõgeva maakond	39,8	34,2	1,4	2,1	-14,1
Järva maakond	28,6	26,9	1,0	1,6	-5,9
Lääne maakond	48,1	30,9	1,8	1,9	-35,8
Lääne-Viru maakond	71,1	76,2	2,6	4,6	7,2
Põlva maakond	36,4	29,6	1,3	1,8	-18,7
Pärnu maakond	180,2	87,3	6,6	5,3	-51,6
Rapla maakond	41,0	25,9	1,5	1,6	-36,8
Saare maakond	61,5	39,5	2,3	2,4	-35,8
Tartu maakond	308,4	187,8	11,3	11,3	-39,1
Valga maakond	41,1	29,7	1,5	1,8	-27,7
Viljandi maakond	51,3	36,7	1,9	2,2	-28,5
Võru maakond	40,7	24,9	1,5	1,5	-38,8
Maakonniti jaotamata	97,2	87,6	3,6	5,3	-9,9
Kogu Eesti	2 757,6	1 660,1	100,0	100,0	-39,8

Allikas: Statistikaamet

2.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA

2.3.1. Riiklikud toetusmeetmed

Arhitektuuriettevoõtted on äriettevoõtted ja arhitektuuri kui äriettevoõtluse tegevuskulusid riiklikult ei finantseerita. Et riigil on vastutus elukeskkonna eest, siis on riigi eesmärgiks arhitektuuri kui elukeskkonna kujundaja sisulise taseme hoidmine ja riigi arhitektuuripoliitika elluviimine. Riigieelarvest toetatakse Eesti Arhitektide Liidu ja Eesti Sisearhitektide Liidu kui tunnustatud loome-liitude tegevust vastavalt Loomeliitude ja loovisikute seadusele (tabel 2.21). Eesti Arhitektuuri-muuseumi kui riikliku muuseumi tegevuskulud kaetakse riigieelarvest.

Tabel 2.21. Arhitektuuri valdkonna riiklik rahastamine Kultuuriministeeriumi ja Kultuurkapitali poolt 2008–2012 (tuh eurot)

	2008	2009	2010	2011	2012
Kultuuriministeeriumi eelarvest					
Eesti Arhitektuurimuuseum (tegevuskulud ja remont)	335,1	300,6	290,9	253,7	454,0
Arhitektuuriüritused	51,4	19,2	38,3	38,4	-
Osalemine Veneetsia arhitektuuribiennaalil	19,2	-	10,4	10,4	20,8
Rahvusvaheliste arhitektuurivõistluste korraldamine	10,4	17,3	5,2	5,2	-
Toetus loomeliitudele Loomeliitude seaduse alusel					
Eesti Arhitektide Liit	50,8	53,8	59,3	59,1	61,1
Eesti Sisearhitektide Liit	22,9	24,1	26,6	27,0	27,3
Eesti Arhitektuurikeskus MTÜ	-	-	-	19,2	60,7
Kultuuriministeeriumi eelarvest kokku	489,8	415,0	430,7	413,0	623,9
Kultuurkapitali arhitektuuri sihtkapitali poolt					
Eesti Arhitektide Liit	272,6	156,3	151,6	184,0	174,5
sh tegevustoetus	..	69,0	84,9	90,7	104,8
Eesti Sisearhitektide Liit	68,8	56,9	64,2	101,9	81,9
sh tegevustoetus	15,3	20,4	29,9	34,8	43,4
Eesti Maastikuarhitektide Liit	-	1,6	6,3	15,8	13,7
Eesti Kunstiakadeemia	91,3	62,9	45,5	52,3	109,6
Arhitektuurikeskus MTÜ	13,9	29,5	146,1	111,2	80,3
Eesti Arhitektuurimuuseum	51,3	43,2	28,2	39,1	41,5
Solnessi Arhitektuurikirjastus OÜ	17,3	26,3	13,4	14,5	17,0
Muudest toetustest arhitektuurile (arvutuslik)	257,6	152,1	146,0	134,4	161,0
Arhitektuurile kokku	772,8	528,8	601,3	653,2	680,0
Arhitektuuri sihtkapital kokku	1145,1	822,2	916,2	918,6	984,2

Allikad: Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital

2012. aastal osasid arhitektuuriüritusi Kultuuriministeeriumi eelarvest enam ei rahastatud, nendega tegeleb nüüd Eesti Arhitektuurikeskus.

Kultuurkapitali arhitektuuri sihtkapitalist on võimalik taotleda toetusi erinevatele arhitektuuri-alastele tegevustele, kuid täpset summat ei saa välja tuua, sest sama sihtkapital toetab disaini, sh Eesti Disainerite Liitu. Arvutuslikult saadud arhitektuurile mineva toetuse summaks on 2012. aastal 680 tuhat eurot, 2011. aastal 653 tuh eurot. Tabelis 2.21 on toodud suuremad toetuse (stipendiumide) saajad. Eesti Arhitektide Liit ja Eesti Sisearhitektide Liit saavad Kultuurkapitalist iga-aastast tegevustoetust.

Arhitektuuri sihtkapital on toetanud arhitektuuripreemiate väljaandmist – traditsioonilised on iga-aastane Noore Arhitekti preemia (2012. aastal sai selle Veronika Valk, 2011. aastal Villem Tomiste, 2010. aastal Hanno Grosschmidt, 2009. aastal Martin Aunin ja 2008. aastal Siiri Vallner), Aasta Puitehitis (2012. aastal Emil Urbel), samuti korraldatakse ideekonkurssse. Arhitektuuri sihtkapital toetab näiteks Sisearhitektide Liidu aastapreemiate väljaandmist, 2012. aasta parima avaliku ruumi konkursi võitsid TÜ Narva Kolldž (8 autorit, sh Hannes Praks, Kadri Tamme jt) ja TLÜ Balti Filmi- ja Meediakool (autorid Kadri Karman, Ville Lausmäe)..

2012. aastal toetas Kultuurkapitali arhitektuuri sihtkapital stipendiumidega järgmisi tegevussuundi:

- arhitektuurialaste väljaannete publitseerimist – raamatute, ajakirjade, kataloogide väljaandmist (kokku 213,2 tuh eurot, sh ajakirjad MAJA, ÕU, Ehituskunst, aastaraamat Ruumpilt, urbanistide uudiskiri U jt);
- mitmesuguseid arhitektuurialaseid näitusi (89,4 tuh eurot);
- arhitektuurialaste filmide tegemist (kokku 31,1 tuh eurot, sh filmid MAJA 2011, Maile Grünbergi maailmad, film Fred Tomsist);
- magistriõpinguid välismaal ja arhitektuuriüliõpilaste jt õppereise, sh Eestis (59,6 tuh eurot),
- osalemist rahvusvahelistel üritustel välismaal (78,2 tuh eurot);
- juubelistipendiumide maksmist 24 inimesele (7,7 tuh eurot);
- arhitektuuripreemiate maksmist ja nendega seotud ettevõtmisi – kataloogid, žürii töö jm (36,7 tuh eurot; välja arvatud disainipreemiad);
- senioride tegevust (7,6 tuh eurot);
- mitmesuguseid arhitektuuriüritusi Eestis, sh seminarid, konverentsid, *workshopid*, Tallinna Arhitektuuribiennaal jne (kokku 77,4 tuh eurot).

Eesti Kultuurkapitali arhitektuuri sihtkapitali poolt eraldatud stipendiumid olid 2009-2012 küll veidi väiksemad kui 2008. aastal (1145 tuh eurot), kuid ületasid sellele eelnenud aastate summast (2007.a 883 tuh eurot; 2006.a 777 tuh eurot). Arhitektuurile läks vähemalt üle poole stipendiumide summast.

Seega rahastati Kultuuriministeeriumi eelarvest ja Kultuurkapitali kaudu arhitektuurivaldkonda 2011. aastal kokku ligikaudu 1066 tuh euroga. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus toetas arhitektiettevõtteid 71 tuh euroga (kokku 1,14 mln eurot). 2012. aastal lisandus EAS toetus Arhitektuurikeskusele loomemajanduse tugistruktuuride raames.

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS) on toetanud arhitektuuriettevõtteid. 60 arhitektuuri-valdkonna ettevõttele maksti 2008-2011 toetusi kokku 207,5 tuh euro väärtuses (tabel 2.22). Paljudel juhtudel (25 ettevõtte poolt) taotleti toetust passiivmaja temaatika ja energiatõhusa ehitamise alase teabe ja koolituse saamiseks, mis näitab vajadust sellealase teabe järele. 14 ettevõtte taotlused olid seotud tarkvara või sellealase koolitusega (AutoCAD, Revit Architecture jm), mida toetati teadmiste ja oskuste arendamise meetme raames. Alustava ettevõtja starditoetust sai 5 ettevõtet, toetati ettevõtte juhtimise, turunduse või muu ettevõtte arendamisega seotud tegevusi. Keskmiseks makstud toetuseks oli ligi 3500 eurot ettevõtte kohta, toetussummad jäid 345 euro kuni 24,9 tuh euro vahemikku ettevõtte kohta. 6 ettevõtet sai toetusi mitmest taotlusest, kõige enam kuuel korral ettevõtte kohta (kokku 15 tuh eurot).

Tabel 2.22. EAS poolt toetatud arhitektuuriettevõtted 2008–2011

	Ettevõtete arv	Toetuse summa, tuh €
Alustava ettevõtja toetused	5	27,0
Teadmiste ja oskuste arendamise toetus	9	66,5
Teadmiste ja oskuste arendamise toetus – koolitusosak	29	21,5
Innovatsiooniosak	22	83,8
Välismessitoetus	1	4,7
Ühisturunduse toetus	1	4,0
Kokku	60	207,5

Allikas: EAS

EAS poolt arhitektuuri- ja projekteerimisetevõtetele 2008-2012 eraldatud toetused (kokku 223,4 tuh eurot) jagunesid aastate lõikes järgnevalt:

2008 – 3,2 tuh eurot

2009 – 49,9 tuh eurot

2010 – 83,3 tuh eurot

2011 – 71,1 tuh eurot

2012 – 15,9 tuh eurot

Lisaks saadi Eesti Arhitektuurikeskuse (EAK) arendamiseks EAS-i vahendusel toetust Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERDF) kokku 1188 tuh eurot 2009-2012 (tabel 2.23), millest 872 tuh eurot on mõeldud ruumide renoveerimiseks ja 317 tuh eurot tegevuse arendamiseks 2010. ja 2012. aastal. Arhitektuurikeskuse toetamise eesmärgiks on arhitektuurivaldkonna arengut soosiva keskkonna loomine, arhitektuuriettevõtete konkurentsivõime suurenemise toetamine, koostöö ja sünergia soodustamine ja valdkonna ekspordivõimekuse edendamine.

Mitte küll otse arhitektuurivaldkonnaga, kuid uuenduslike hoonete temaatikaga tegelevad ühendused said kompetentsikeskuste arendamise või loomemajanduse tugistruktuuride, klastrite arendamise toetusi kokku 102 tuh eurot (tabelis 2.23, samuti ERDF).

Tabel 2.23. EAS poolt toetatud arhitektuurivaldkonnaga seotud tegevused 2008–2012

Toetuse saaja	Eesmärk	Toetus, tuh €
Eesti Arhitektuurikeskus MTÜ	Loomemajanduse tugistruktuuride toetus	1 188,5
	sh Arhitektuurikeskuse arendamine (Kultuurikatla renoveerimine)	871,9
	elluviidavad tegevused 2010. ja 2012. a	316,6
Eesti Maastikuarhitektide Liit MTÜ	EFLA kongressil osalemine	9,3
Kokku		1197,8
<i>Kaudsemalt valdkonnaga seotud</i>		
Passiivmaja Infokeskus MTÜ	Klastrite arendamise toetus	25,6
Innovatiivse hoone ja elukeskkonna kompetentsikeskus SA	Kompetentsikeskuste arendamise toetus	21,4
Natuurehitus OÜ	Ökoehitus ja -disaini ettevõtete ühishuvide kaardistamine ja koostöövõrgustiku arendamine – klastrite arendamise toetus	25,6
SA Virumaa Kompetentsikeskus	Targa Maja Kompetentsikeskus – Kompetentsikeskuste arendamise toetus	29,2
KOKKU		101,8

Allikas: Rahandusministeerium, EL struktuuritoetuste korraldusasutus

Eesti Rahvuskultuuri Fondi allkapitalidest on saadud väikesi arhitektuurivaldkonnaga seotud toetusi, 2011. aastal 3,2 tuh eurot (0,1%). 2010. aastal 1,1 tuh eurot (0,8%), 2009. aastal 0,8 tuh eurot, 2007. aastal 1,6 tuh eurot. Arhitektuurisuunda on toetanud Ernst Kesa fond ja Suntee fond, sh õpinguid, uurimistöid jm.

Arhitektuurivaldkonnaga seonduvaid tegevusi on toetatud teistest fondidest ja rahastamisallikatest. Näiteks toetas *Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK)* MTÜ Linnalabor poolt Tallinna planeeringute juhendmaterjali koostamist 2011. aastal 10,7 tuh euroga. Juhendmaterjal on mõeldud abivahendiks eraisikutele. 2012. aastal valmis KÜSK-i toetusel MTÜ Linnalabor ja OÜ Vesterra koostöös “Kaasava planeerimise juhend omavalitsustele ja kodanikuühendustele”. Kaasav planeerimine hõlmab kodanikuühenduste, näiteks asumiseltside kaasamist omavalitsuste poolt planeerimisprotsessi ja annab piirkonnaseltsidele ja vabaihendustele võimalusi ruumilise planeerimise protsessi sekkuda, seda mõjutada ning selles kaasa rääkida. Näiteks toetati 2011. aastal MTÜ Supilinna Seltsi projekti „Osalusplaneerimine Supilinna teemaplaneeringu koostamisel” elluviimisel 10,5 tuh euroga ja MTÜ Uue Maailma Seltsi projekti "Uue Maailma asumi visiooni koostamine" 13,5 tuh euroga. KÜSK on aidanud rahastada ka muid arhitektuuri kodanikuühiskonnaga ühendavaid projekte, näiteks Eesti Arhitektuurikeskuse projekti Kivilinna foorumid (12 tuh eurot 2012. a).

Põhjamaade Ministrite Nõukogu toetas kultuuri ja kunsti arendamise programmi kaudu Jäälossi workshopi Pärnu Jääfestivalil, milles osalesid mitme riigi arhitektid, skulptorid, kunstnikud (80 000 DKK e 10,7 tuh eurot 2011. a).

Tõenäoliselt on veelgi fonde, sihtkapitale jm finantseerimisallikaid, mis on toetanud tegevusi, mis otseselt või kaudsemalt võivad haarata arhitektuuri valdkonda, kuid mida käesoleva töö maht ei võimalda uurida.

Näiteks vajatakse arhitektide teenuseid kindlasti Mõisakoolide programmi tegevustes. 2012.-2016. aastaks kavandatud kultuuriväärtuste kaitse põhimõttel elluviidav riiklik programm näeb ette mõisakomplekside arendust, renoveerimist, rekonstrueerimist ja kasutusvõimaluste laiendamist. Mõisakoolide programmi finantseeritakse Euroopa Majanduspiirkonna riikide (Norra, Island jt) toetusel.

2.3.2. Organisatsioonid

Eesti Arhitektide Liit (*EAL*, asutatud 1922) on peamiseks arhitekthe esindavaks ja arhitektuurielu edendavaks organisatsiooniks. Liidul oli 2013. aasta märtsi seisuga 357 liiget. Arhitektide Liit tegeleb arhitektuuriütuste ja -võistluste korraldamisega, antakse välja arhitektuuripreemiaid. Arhitektide Liidu kutsekomisjon annab välja kutsequalifikatsiooni tunnistusi. EAL esindab Eesti arhitekthe rahvusvahelistes organisatsioonides. EAL kuulub Euroopa Arhitektide Nõukogusse (*ACE*).

Eesti Sisearhitektide Liit (*ESL*, asutatud 1990), ühendab oma kutsealal tegutsevaid sisearhitekthe, esindades nende huve ja arendades erialast suhtlust. Liit seisab hea sisearhitektuuri valdkonna arengu eest meie kultuuriruumis. ESL on Rahvusvahelise Sisearhitektide Ühenduse (*IFI*) liige. 2013. aastal oli liidus kokku 177 liiget. Liit on andnud välja kutsequalifikatsiooni tunnistusi sisearhitektidele. Sisearhitekthe kuulub ka Eesti Disainerite Liitu.

Eesti Maastikuarhitektide Liit (*EMAL*), mis asutati 2003. aastal esindab ja edendab Eesti maastikuarhitektuuri. 2013. aastal oli liidus 54 maastikuarhitekti. EMAL korraldab maastikuarhitektuuriga seotud üritusi, korraldades muuhulgas iga-aastast maastikuarhitektuuri konkurssi “Aasta tegu”.

Eesti Arhitektuurikeskus (*EAK*) on loodud tugikeskusena arhitektuurivaldkonna arendamiseks. 2008. aastast tegutseva keskuse eesmärgiks on kaasaegse Eesti arhitektuuri ja linnaehituse edendamine ja arendamine, arhitektuurialase teadlikkuse kasvatamine, arhitektuuriinfo kogumine, vahendamine ja levitamine kodu- ja välismaal. EAK püüab aidata kaasa arhitektuuriga seotud valdkondade arengule ning uuendustele. 2013. aastal peaksid valmima Eesti Arhitektuurikeskuse uued ruumid. Arhitektuurikeskuse töösuundadeks on olnud hariduse edendamine (välkloengute sari huvilistele, koolitused lastele), arhitektuuribüroode majandusliku tegevuse edendamine, sh ekspordi arendamine, näituste, suuremate ürituste korraldamine (näiteks Eesti arhitektuuri tutvustamine Veneetsia arhitektuuribiennaalil, Tallinna Arhitektuuribiennaal). Ekspordi edendamise eesmärgil on Arhitektuurikeskus loonud koostöövõrgustiku AKU, mis koondab ekspordist huvitatud Eesti arhitektuuribüroosid.

Eesti Planeerijate Ühing (EPÜ, loodud 2002) esindab ruumilise planeerimisega tegelevaid spetsialiste. Ühingusse kuulub 85 liiget. EPÜ on rahvusvahelise organisatsiooni European Council of Town Planners liige. Eesmärgiks on võetud parima planeerimisalase praktika väljatöötamine ning levitamine, eestisesese koostöö arendamine ning kogemuste ja info vahetus eri tasandite planeeringutega tegelevate spetsialistide vahel.

Eesti Projektbüroode Liit (EPBL, asutatud 1994) on projekteerimis- ja konsultatsioonialal tegevate ettevõtete ühendus, kuhu kuulub arhitektuuribüroosid. 2012. aastal kuulus liitu 64 ehitusalaseid projekteerimis- ja konsultatsiooniteenuseid pakkuvat ettevõtet 687 töötajaga. EPBL liikmete ehituskonsultatsiooniteenuste käive (omakäive) oli 2012. aastal 30,8 mln eurot⁴. EPBL on Rahvusvahelise Insenerkonsultantide Föderatsiooni (FIDIC) liige.

Arhitektuurivaldkonna organisatsioonid on järginud oma tegevuses valitsuse poolt heaks kiidetud Eesti arhitektuuripoliitikat ja selle alusel koostatud Arhitektuurivaldkonna tegevuskava, mis oli kavandatud aastaks 2004-2008. Käesoleval ajal tegeldakse arhitektuuripoliitika uute suundade väljatöötamisega.

2.3.3. Seosed teiste valdkondadega ja loomemajanduse sees

Arhitektuur on tihedalt seotud ehituse ja ehitusmaterjalitööstusega. Ehitustehnoloogiad, regulatsioonid, materjalide valik annavad võimalused ja piirangud arhitektuursete lahenduste loomiseks. Sisearhitektuur on seotud sisustuskaupade ja -materjalide tootmisega, disainiga, mööbli, sisustus-tekstiilide tootmisega. Sisearhitektid kasutavad omamaiste sisustuskaupade piiratud valiku tõttu üsnagi palju välismaist toodangut. Omanäolise ja heatasemelise arhitektuuri puhul võib arhitektuurne keskkond võib olla isegi turismi stimuleerijaks.

Arhitektide looming valmib lõpuks ehitustegevuse tulemusena, mistõttu on loomingut teostus küllaltki kulukas. Heatasemeline ja atraktiivne arhitektuur võib olla n-ö eestvedajaks kogu ehitussektorile ja sellega seotud aladele (kinnisvaraarendus, ehitusmaterjalitööstus jm) ning tõsta kogu selle sektori mainet ja soodustada eksporti. Mõnedest riikidest on sellise sünergia kohta edukaid näiteid (näiteks Holland). Arhitektuuri seoseid teiste valdkondadega illustreerib joonis 2.4.

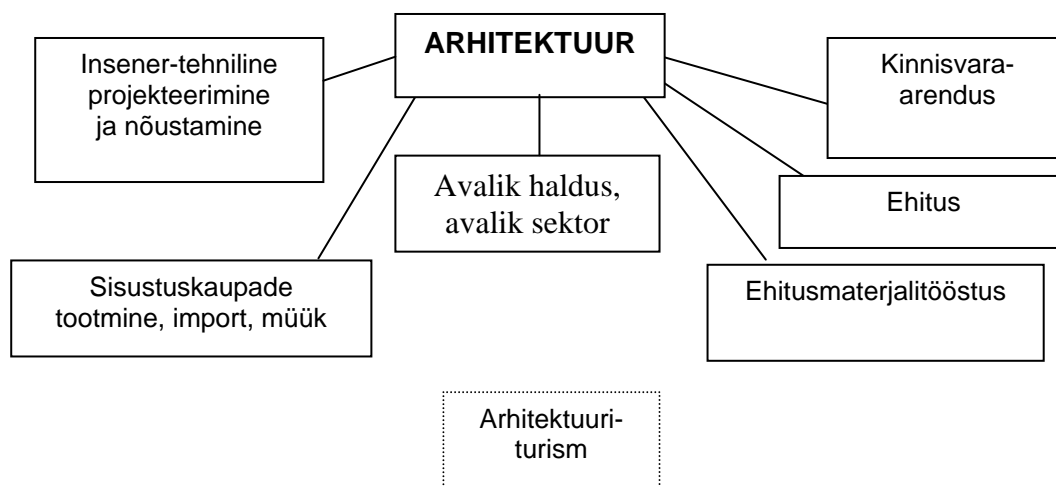
Seostes teiste loomemajanduse valdkondadega on arhitektuurisektor võimeline olema väljundiks mitmele teisele sektorile, näiteks disainile ja kunstile. Arhitektid suudavad kujundada nii üldiselt kõigile meeldivat linnaruumi kui ka loomemajandusele sobivat ruumilist keskkonda.

Arhitektuuril on seoseid kirjastuste, muuseumide, filminduse, raamatukogudega. Kirjastused annavad välja üsnagi palju arhitektuurialast kirjandust – sh nii tõlkeid kui ka Eesti arhitektide loomingut või arhitektuuri ajalugu kajastavaid väljaandeid, paljusid neist on toetanud Kultuurkapital. Eesti arhitektide loomingut tutvustavad ajakirjad *Eramu & Korter*, *Maja*, aastaülevaade *Ehi-*

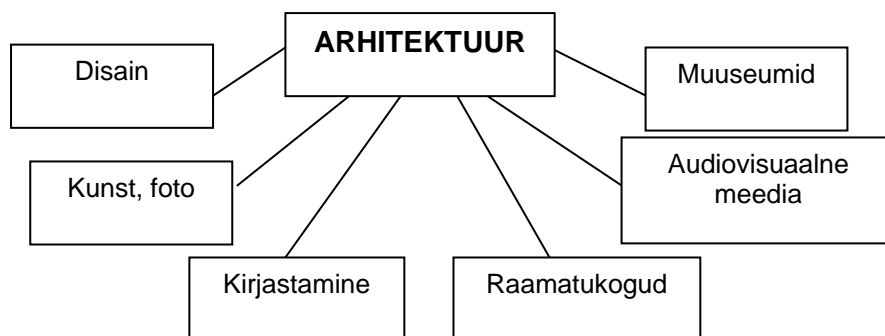
⁴ Eesti Projektbüroode Liit 2012. Teatmik pdf-failina

tuskunst, publitseeritakse näituste katalooge. Arhitektuuriväljaannetele on spetsialiseerunud kirjastus Solness. Erialaraamatukogudest (näiteks Eesti Kunstiakadeemia raamatukogu, Arhitektuurimuuseumi raamatukogu) peaksid arhitektid leidma erialast teavet. Laiemale avalikkusele avatud raamatukogudest on huvilistel võimalik leida arhitektuurialast teavet. Arhitektuurimuuseum, mis on keskmuseumi staatuses ja saab riigilt tegevustoetust. Muuseumil raamatukogu täiendamist on aidanud rahastada arhitektuuri sihtkapital (2,5 tuh eurot 2012. a). Muuseumid kasutavad näituste kujundamisel sisekujundajate abi. Arhitektuuri populariseerimise eesmärgil tehtud filmide tegemist toetas Eesti Kultuurkapital 2012. aastal 31 tuh euroga, tellijaiks olid EAL, ESL, Arhitektuurikeskus jt. Seoseid teiste loomemajanduse valdkondadega illustreerib joonis 2.5.

Joonis 2.4. Arhitektuuri seoseid teiste valdkondadega

Joonis 2.5. Arhitektuuri seoseid teiste loomemajanduse valdkondadega

2.4. HARIDUS

Eestis on käesoleval ajal võimalik õppida arhitektuuriga seotud erialasid järgmistes kõrgkoolides:

Eesti Kunstiakadeemia (EKA)
Tallinna Tehnikakõrgkool (TTK)
Eesti Maülikool (EMÜ)
Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ)
Euroakadeemia

Eesti Kunstiakadeemia (EKA) on pikaajaliste traditsioonidega Eesti arhitektuuri taseme kujundaja ja arhitektuurihariduses kesksel kohal. EKA arhitektuuriteaduskond on Euroopa Arhitektuurihariduse Assotsiatsiooni ja Põhjamaade Arhitektuuriakadeemia liige. Käesoleval ajal koolitatakse arhitekte arhitektuuri ja linnaplaneerimine ning sisearhitektuuri erialal. EKA esindab akadeemilise suunaga arhitektuuriharidust.

Arhitektuuri ja linnaplaneerimise erialal toimub arhitektiõpe viieaastase integreeritud õppena (3+2), mis annab magistrikraadi. Lõpetajaid oli aastail 2008-2012 aastas keskmiselt 12 (kokku 58; tabel 2.24), 2012. aastal võeti vastu 11 üliõpilast. Lisaks on võimalik õppida *urbanistika* ja *maastikuarhitektuuri* magistriõppekavadel. Urbanistika magistriõppe lõpetajaid (rahvusvaheline inglisekeelne õppekava) oli 2008-2012 kokku 9, maastikuarhitektuuri alal 10.

1990. aastatel toimus arhitektiõpe 4-aastase bakalaureuseõppekava alusel (lõpetajaid kokku 135). Viieaastase integreeritud arhitektiõppe lõpetajaid on olnud kokku 113, lisaks magistrid arhitektuuri alal (10), urbanistika alal (12) ja maastikuarhitektuuri alal (10). Seega on olnud viimase 20 aasta jooksul lõpetajaid bakalaureusena (4 a) 135, integreeritud õppes 113 ja erinevatel magistriõppekavadel kokku 32.

Sisearhitektuuri on õpetatud peamiselt bakalaureuseõppena, vähemal määral magistriõppena. Bakalaureusena lõpetas sisearhitektuuri eriala aastail 2008-2012 ca 12 üliõpilast aastas, magistrina oli 2008-2012 kokku 8 lõpetajat. Vahepealsetel aastatel oli õppekava nimetuseks sisearhitektuur ja mööblidisain. Viimase 20 aastaga (1993-2012) on EKA lõpetanud kokku 202 sisearhitekti bakalaureusena, 8 magistrina.

Viimastel aastatel on EKA võtnud magistriõppesse Tallinna Tehnikakõrgkooli lõpetanud rakendusarhitekte, 2009-2012 kokku 17 magistriõppekohale (2009. a 7 kohta, 2010. a 4, 2011. a 3, 2012. a 3 kohta).

Tallinna Tehnikakõrgkool (TTK) annab arhitektiharidust rakendusliku kõrgharidusena. Arhitektuuri ja keskkonnatehnika teaduskonna *rakendusarhitektuuri* õppekava annab lisaks arhitektuurse projekteerimise ja planeerimise temaatikale ja kunstiainetele süvendatud teadmisi projekteeritavate hoonete tehnilise toimivuse osas (energiatõhusus, akustika, valgustus, sisekliima), seega on rõhk ehituskonstruktivse mõtlemise arendamisel. Rakendusarhitektuuri erialal õpitakse 4 aastat päevases õppes, sh tehakse diplomitöö. Eriala õpetatakse alates 1992. aastast, kuni 2012. aastani on selle lõpetanud 376 rakendusarhitekti. Aastail 2008-2012 lõpetas TTK 140 arhitekti, s.o keskmiselt 28 rakendusarhitekti aastas. Vastu võetakse ligikaudu 35 õppijat aastas.

Uue kutsekvalifikatsiooni süsteemi kohaselt on rakendusarhitektidel võimalik kvalifikatsiooni täiendamisel jõuda vastutusõigust omava diplomeeritud arhitekti kutseni, mis eeldab kas magistriõppe läbimist või 3-aastast planeerimise või arhitektuurse projekteerimise alast töökogemust.

Tallinna Tehnikaiülikoolis (TTÜ) 2012. aastal avatud arhitektuuriõppes on võimalik õppida *arhitektuuri* integreeritud 5-aastaselt õppekaval, samuti magistriõppekaval *linnaehitus ja hoonete projekteerimine*. Alates 2011. aastast on TTÜ Tallinna Kolledžis võimalik bakalaureuseõppes õppida *maastikuarhitektuuri* eriala, TTÜ Tartu Kolledž on vastuvõtu maastikuarhitektuuri erialale praeguseks lõpetanud.

Tallinna Tehnikaiülikooli Tartu Kolledž koolitab samuti maastikuarhitekthe nii bakalaureuse- kui ka magistriõppes. Aastatel 2008-2012 lõpetas bakalaureusena kokku 57 maastikuarhitekti, magistrina 26.

Eesti Maaiülikool (EMÜ) on pikaajaliste kogemustega maastikuarhitektide koolitaja. Bakalaureuseõppes on *maastikuarhitekti* eriala kuni 2012. aastani omandanud 354 üliõpilast (sh nii 4- kui ka 3-aastane õpe), magistrikraadi 72 lõpetajat (4+2 ja 3+2).

Mitme kõrgkooli peale kokku on *maastikuarhitekti eriala* bakalaureusi lõpetanud 1997-2012 kokku 411, magistreid 108, seega on maastikuarhitektuurialase hariduse omandanud sel ajavahemikul kokku üle 400 inimese (sh aastail 2008-2012 üle 200 inimese).

Euroakadeemia õpetab kujunduskunsti teaduskonnas *sisearhitektuuri* eriala. Neljaaaastane õpe annab sisearhitektuuri alase rakenduskõrghariduse (kuni 2009. aastani oli eriala nimetuseks sisekujunduskunst). Kuni 2010. aastani lõpetati bakalaureustena, vähesel määral magistriõppes, praegu diplomiõppes. Ala tutvustuses on märgitud, et pärast lõpetamist ja viieaastast erialal töötamist on võimalik taotleda sisearhitekt IV kutsekvalifikatsiooni. Õpe on tasuline, 2013/2014 õppemaksuks on 1920 eurot aastas. Aastail 2008-2012 oli lõpetajaid sisekujunduse ja sisearhitektuuri erialal kas bakalaureuse või diplomiõppes kokku 319.

Niisiis lõpetas ülaltoodud kõrgkoolid eelmisel viiel aastal (2008-2012) arhitektuuriga seotud aladel bakalaureusena või rakenduskõrghariduse diplomiga 744 spetsialisti, magistriõppe või 5-aastase integreeritud õppe lõpetajaid oli 176 (tabel 2.25). Kahekümne viimase aasta (1993-2012) lõpetajate arvuks arhitektuurierialadel on summeerituna 1821, sh 1045 riiklikes kõrgkoolides (integreeritud õpe, bakalaureuse- ja rakenduskõrgharidusõpe), lisaks magistriõppes 138.

See näitab, et arhitektuuri erialadel lõpetajaid on viimasel 20 aastal olnud tõenäoliselt Eesti siseturu vajadusest rohkem. Turusituatsiooni arvestades ei ole arvatavasti paljudel arhitektuurialase haridusega inimestel lihtne erialast tööd leida ja end erialal teostada.

Tabel 2.24. Arhitektuuriga seotud erialadel kõrgharidusega lõpetajate arv aastatel 1993–2012

	1993- 2000	2001 - 2007	2008	2009	2010	2011	2012	2008- 2012	1993- 2012
Eesti Kunstiakadeemia									
<i>Arhitektuur ja linnaplaneerimine</i>									
bakalaureuseõpe*	112	23	-	-	-	-	-	-	135
integreeritud bak+mag-õpe	-	55	16	9	13	8	12	58	113
magistriõpe	9	1	-	-	-	-	-	-	10
<i>Urbanistika</i> magistriõpe	-	3	2	-	1	2	4	9	12
<i>Maastikuarhitektuur</i> magistriõpe	-	-	-	-	4	4	2	10	10
<i>Sisearhitektuur**</i>									
bakalaureuseõpe	68	75	5	10	14	16	14	59	202
magistriõpe	-	-	-	1	-	5	2	8	8
Tallinna Tehnikakõrgkool (TTK)									
<i>Rakendusarhitektuur</i>	83	153	27	22	29	25	37	140	376
Eesti Maaülikool (EMÜ)									
<i>Maastikuarhitektuur</i>									
bakalaureuseõpe	30	173	20	29	35	42	25	151	354
magistriõpe	2	5	8	19	8	15	15	65	72
Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ)									
<i>Maastikuarhitektuur</i>									
bakalaureuseõpe	-	-	-	22	8	18	9	57	57
magistriõpe	-	-	4	3	1	9	9	26	26
Euroakadeemia									
<i>Sisekujunduskunst, sisearhitektuur</i>									
diplomi- ja bakalaureuseõpe	21	226	43	74	71	92	37	317	564
Erialade kaupa kokku									
<i>Integreeritud bak+mag õpe, bakalaureuseõpe, rakenduskõrgharidusõpe, diplomiõpe</i>									
Arhitektuur ja linnaplaneerimine (EKA)	112	78	16	9	13	8	12	58	248
Rakendusarhitektuur (TTK)	83	153	27	22	29	25	37	140	376
Maastikuarhitektuur (EMÜ, TTÜ)	30	173	20	51	43	60	34	218	421
Sisearhitektuur, sisekujunduskunst (EKA, EA)	89	301	48	84	85	108	51	386	776
<i>Magistriõpe</i>									
Arhitektuur, urbanistika (EKA)	9	4	2	-	1	2	4	9	22
Sisearhitektuur (EKA)	-	-	-	1	-	5	2	8	8
Maastikuarhitektuur (EKA, EMÜ)	2	5	12	22	13	28	26	101	108

* aastani 2001 arhitektuur; ** sisearhitektuuri ja mööblidisaini õppekava; *** varem Euroülikool

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium, koolide koduleheküljed

2.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED, OHUD⁵

Tugevused

- Arhitektuuri kõrge professionaalne tase
- Järjepidev ja heatasemeline arhitektuuriharidus
- Tugevad ja toimivad professionaale ja ettevõtteid ühendavad erialaühendused
- Arenduskeskusena loodud ja tegutsev Arhitektuurikeskus
- Kuulumine rahvusvahelistesse erialaliitudesse, -ühendustesse ja arhitektuurialastesse võrgustikesse, tegevuse rahvusvahelistumine
- Arvukalt on noori, kuid hea töökogemusega arhitekte
- Osalemine maailma suurimal arhitektuuribiennaalil Veneetsias jt teistel rahvusvahelistel arhitektuurisündmustel
- Heatasemelised arhitektuuriajakirjad, arhitektuurilahenduste esitlemine nende kaudu
- Arhitektuuriteemade käsitlemine meedias
- Eesti arhitektuuri hea maine ühiskonnas

Nõrkused

- Ettevõtted on valdavalt väikesed, ühe-kahe arhitekti bürood
- Vähesed ekspordikogemused
- Väikestel ettevõtetel on raske jõuda välisurgudele
- Vähene koostöövalmidus ettevõtete vahel
- Probleemid autoriõigusega, Autoriõiguse seaduse täitmisega arhitektuuri valdkonnas, arhitektide autoripositsiooni nõrgenemine turujõudude survele
- Vastutavate isikute registreeringuil Majandustegevuse Registris ei ole piisavat mõju tegelikkusele
- Arhitektuurialadel on spetsialiste valmistatud ette rohkem kui siseturg vajab

Arenguvõimalused

- Käsitleda ehitatud keskkonda Eesti rahvusliku rikkuse ühe osana ning säilitada ja kasvatada selle väärtust
- Riigiarhitekti institutsiooni loomine
- Riigi rolli suurendamine ehitusliku keskkonna arengutele kaasaraäkimises
- Ametkondliku koostöö parandamine, killustatuse vähendamine

⁵ sisaldab nii arhitektuuriettevõtteid kui arhitektuurivaldkonda puudutavaid punkte

- Kohalike omavalitsuste haldussuutlikkuse tõhustamine arhitektuurivaldkonna juhtimisel, arhitektidepoolse nõustamisteenuse kasutamine omavalitsuste poolt
- Riigihangete suundumine loovust ja kvaliteeti väärtustavas suunas, hindajaina tuleks kaasata arhitekte-eksperte
- Kõigi avalike objektide kavandamine avalike arhitektuurivõistluste kaudu
- Ettevõtetevahelise koostöö suurenemine välisurgudele jõudmiseks
- Ehitusklastri põhine eksporditegevuse arendamine (projekteerimise, ehitustegevuse, kinnisvaraarenduse, ehitusmaterjalitööstuse koostööna)
- Täiendkoolituse süsteem võiks olla parem (näiteks energiatõhususe, tarkvara osas)
- Riigipoolne suurem toetus osalemisele välisvõistlustel jm turundustegevusele
- Arhitekti ja inseneri töö väärtustamine
- Innovatiivsuse suurenemine, uute tehnoloogiate ja teenuste kasutamine
- Arhitektuurialase hariduse arendamine üldhariduskoolides, arhitektuuri populariseerimine laste ja õpilaste seas

Ohud

- Ainult hinnakriteeriumi alusel korraldatavad hanked
- Riigihanked, mis orienteeruvad eeskätt madalale maksumusele, viivad kvaliteedi alla
- Madal arhitektuuri- ja planeerimisalane suutlikkus kohalikes omavalitsustes
- Liigne bürokraatia, otsustajate asjatundmatus
- Killustatud riigipoolne juhtimissüsteem valdkonna reguleerimisel
- Nõudluse pikemaajaline madalseis, vähene nõudlus
- Riiklike ja munitsipaal-elamuehituse programmide puudumine (ebapiisavus)
- Infrastruktuur regiooniti erineval tasemel
- Innovatsiooni toetatakse teistest riikidest vähem
- Välisarhitektide järjepidev edu kohalikel arhitektuurikonkurssidel
- Kõrgetest energiatõhususe nõuetest tuleneda võivad probleemid
- Arhitektuuripärandi säilimine ja kaitse pole tagatud

2.6. ARENGUPROGNOOS 3-5 aastaks

- Riigipoolne juhtimine arhitektuuri valdkonnas paraneb, luuakse riigiarhitekti institutsioon
- Arhitektide tööd ja vastutusala hakkab senisest enam reguleerima kutsestandardite ja kutsetunnistuste süsteem
- Siseturu maht hakkab taas aegamööda suurenema, eriti elamute osas
- Energiasäästlike ehitiste osakaal tõuseb
- Ettevõtetevaheline koostöö suureneb

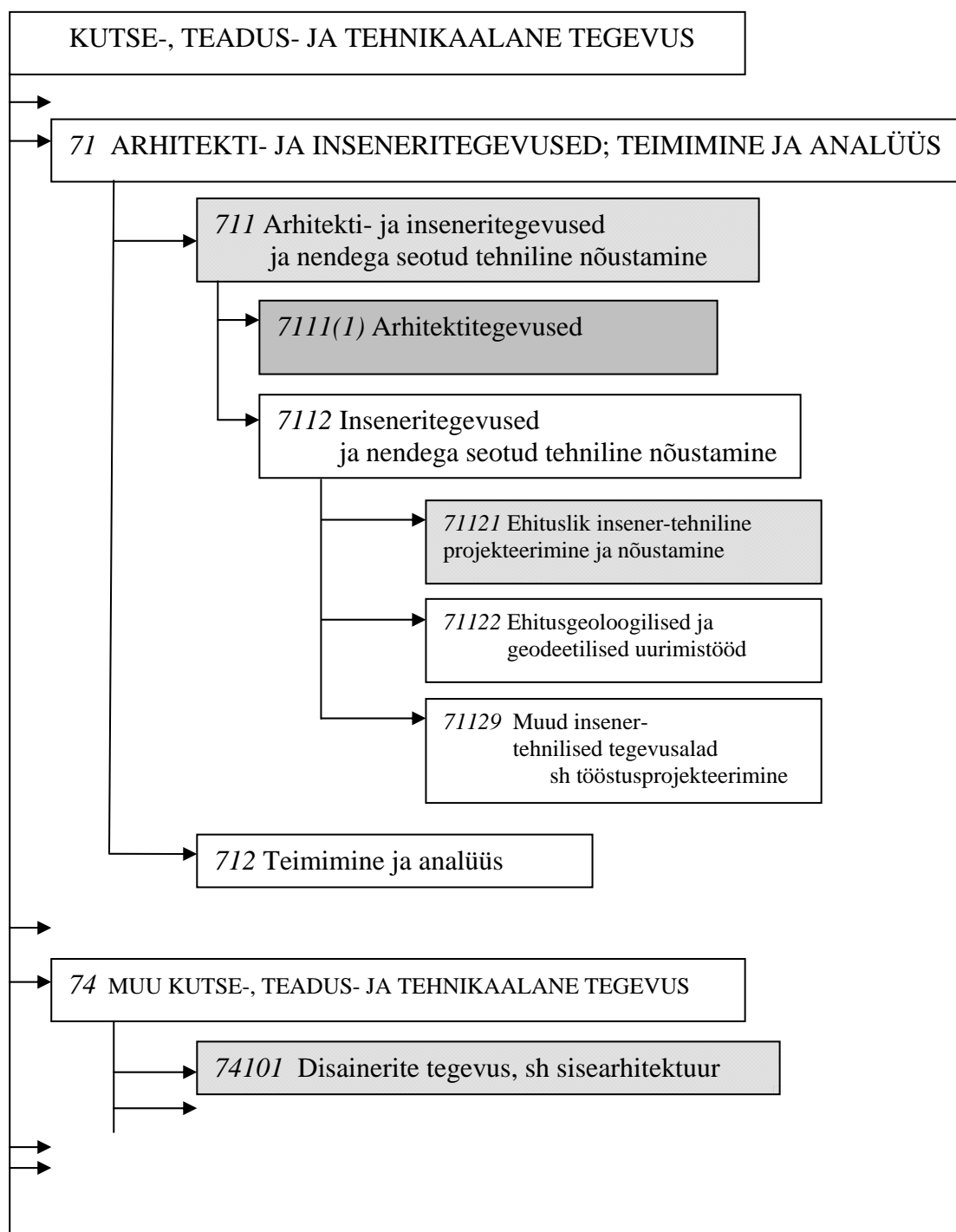
2.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD

Avaldame tänu töö valmimisele kaasa aidanud ekspertidele ja arutelus osalejatele!

Arhitektuuri valdkonna töö arutelu toimus 15. aprillil 2013.

Nimi	Organisatsioon	Osalemine ümarlaual
Yoko Alender	Kultuuriministeerium	✓
Katrin Ventsel	Arhitektuuribüroo Pluss OÜ	✓
Kristiina Sipelgas	Eesti Arhitektuurikeskus	✓
Indrek Näkk	Eesti Arhitektide Liit (EAL)	✓
Toomas Tammis	Eesti Kunstiakadeemia arhitektuuriteaduskond	✓
Mauno Inkinen	Eesti Projektbüroode Liit	✓
Illimar Truverk	Eesti Arhitektide Liit, Arhitekt 11 OÜ	
Kersti Kuus	Eesti Maastikuarhitektide Liit	
Madis Eek	AB Eek & Mutso OÜ, EAL	
Ra Luhse	AB Luhse & Tuhala OÜ, EAL	
Ralf Tamm	Reaalarhitektid OÜ, EAL	
Avo Seppel	Arhitektuuribüroo Avo Seppel OÜ, EAL	
Reio Avaste	Avaste Arhitektuuribüroo OÜ, EAL	
EKI partneritest osalesid:		
Anu-Maaja Pallok	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus	✓
Jorma Sarv	Kultuuriministeerium	✓
EKI töögrupist osalesid:		
Marje Josing	Eesti Konjunkturiinstituut	✓
Triin Vahi	Eesti Konjunkturiinstituut	✓
Aet Vanamölder	Eesti Konjunkturiinstituut	✓

Arhitekti- ja inseneritegevused Eesti majanduse tegevusalade klassifikatsioonis
(EMTAK 2008)

Suuremad arhitektuuriettevõtted müügitulu alusel 2011. aastal

- 1 Arhitektuuribüroo Pluss OÜ
- 3 Allianss Arhitektid OÜ
- 4 Nord Projekt AS
- 5 Salto Arhitektuuribüroo OÜ (Salto AB OÜ)
- 6 Sirkel & Mall OÜ
- 7 Kalle Rõõmus Arhitektuuribüroo AS
- 8 Tõnis Tarbe OÜ
- 9 EA Reng AS*
- 10 Amhold AS*
- 11 ARS Projekt AS
- 12 KoKo arhitektid OÜ
- 13 M.Pressi Arhitektuuribüroo AS
- 14 ARHITEKTUURIAGENTUUR OÜ
- 15 Restor AS*
- 16 Agabus, Endjärv & Truverk Arhitektid OÜ
- 17 Arhitektuuribüroo Luhse ja Tuhal OÜ
- 18 DAGOpen OÜ
- 19 ConArte OÜ
- 20 KBT Ehitusprojekt OÜ
- 21 Arhitektuuribüroo JVR OÜ
- 22 Arhitektid Muru & Pere OÜ
- 23 Proff Projekt OÜ
- 24 ARTES TERRAE OÜ
- 25 ARC PROJEKT OÜ
- 26 QP Arhitektid OÜ
- 27 ARHITEKTIBÜROO ALLAN STRUS OÜ
- 28 HG ARHITEKTUUR OÜ
- 29 Streng OÜ
- 30 Arhitektibüroo Ehala & Irik OÜ
- 31 WSP Talone OÜ*
- 32 Arhitektibüroo Emil Urbel OÜ
- 33 Kolm Pluss Üks OÜ
- 34 YIT Ehitus AS*
- 35 Arhitektuuribüroo KAH Arhitektid OÜ

*arhitektuurne projekteerimine on kõrvaltegevusalaks

Allikas: Äriregister

Suuremad sisearhitektuuri ettevõtted müügitulu alusel 2011. aastal

- 1 Peter Sampson Design OÜ*
- 2 Jan & Ken OÜ
- 3 Vaikla Disain OÜ
- 4 Pille Lausmäe Sisearhitektuuribüroo OÜ
- 5 Studio Truus OÜ
- 6 Pink OÜ
- 7 Laika, Belka & Strelka OÜ
- 8 Ruumilabor OÜ
- 9 Vaikla Studio OÜ
- 10 Sisearhitektuuribüroo Joonprojekt OÜ
- 11 STUUDIO GADIS AS
- 12 SISEARHITEKTUURISTUUDIO LOFT OÜ
- 13 SAHA IN OÜ
- 14 Sulev Vahtra Reklaam OÜ
- 15 Kohvi OÜ
- 16 Grünberg OÜ
- 17 Boom.ee OÜ
- 18 VL sisearhitektuur OÜ
- 19 Sisearhitektuuribüroo ArtAku OÜ
- 20 Superellips OÜ
- 21 Arro Projekt OÜ
- 22 DM3 osaühing
- 23 Cumerus OÜ
- 24 T. Veimeri sisekujundusbüroo OÜ
- 25 VES Sisearhitektuur OÜ
- 26 Jaak Jõevee Sisearhitektuuribüroo OÜ
- 27 POLOCONSULT OÜ
- 28 Studio La OÜ
- 29 STUUDIO KURISMAA OÜ
- 30 Sisekujundusagentuur InRoom OÜ
- 31 M Ruudus Arhitekti- ja kujundusbüroo OÜ
- 32 Irene Roos Sisearhitektuuribüroo OÜ
- 33 Sisearhitektuuribüroo Lember OÜ
- 34 Oma Büroo OÜ
- 35 E.Tolmats OÜ

Allikas: Äriregister

Arhitektuuriettevõtted aastatel 2007–2011

	2007	2008	2009	2010	2011	2011/07, +/-%
Arhitektuuriettevõtted (1) EMTAK kood 71111						
Ettevõtete arv	355	404	412	407	393	+10,7
Töötajate arv	1089	1028	664	694	709	-34,9
Müügitulu, mln €	49,9	37,9	20,4	19,1	22,7	-54,6
Kasum, mln €	9,3	4,3	0,2	-0,4	1,9	-79,6
Rentaablus %	18,9	11,2	0,9	-1,8	8,3	
sh maastikuarhitektuur (kood 71111)						
ettevõtete arv	12	15	16	19	18	+50,0
töötajate arv	37	40	42	44	43	+16,2
müügitulu, mln €	1,2	1,4	1,1	0,8	0,9	-25,8
Sisearhitektuuri ettevõtted (2) (kood 74101)						
Ettevõtete arv	40	42	44	45	47	+17,5
Töötajate arv	81	75	70	66	69	-14,8
Müügitulu, mln €	2,8	2,4	1,7	1,6	1,8	-34,8
ARHITEKTUURISEKTORI ETTEVÕTTED KOKKU (1+2)						
Ettevõtete arv	395	446	456	452	440	10,2
Töötajate arv	1170	1103	734	760	778	-33,5
Müügitulu, mln €	52,7	40,3	22,1	20,7	24,5	-52,7
Kasum, mln €	9,9	4,4	0,2	-0,4	2,1	-78,8
Rentaablus	19,1	10,8	0,9	-1,7	8,5	
FIE-d (3) (kood 71111)						
FIE-de arv	21	..	..	118	116	...
FIE-de müügitulu, mln €	0,7	..	..	0,7	0,8	...
ARHITEKTUURISEKTOR KOKKU (1+2+3)						
Hõivatute arv	1191	..	..	878	894	-24,9
Müügitulu, mln €	53,3	..	..	21,4	25,3	-52,6

Allikas: Äriregister

Arhitektitegevused Eesti majanduse tegevusalade klassifikatsioonis

711	Arhitekti- ja inseneritegevused ning nendega seotud tehniline nõustamine	
		Sia kuuluvad arhitekti-, inseneri- ja jooniste valmistamise teenused, ehitusjärelvalve teenused ja möödastamis- ning kaardistamisteenused jms.
7111	Arhitektitegevused	
71111	Arhitektitegevused	- arhitektuurialane nõustamine, k.a restaureerimisalane projekteerimine ja jooniste valmistamine- linnaplaneerimine (hõlmab plaanide koostamist, maa kasutust, asukoha valikut, kontrolli, teedevõrgustikku jms)- linnavälise maa planeerimine- maastikuarhitektuurialane nõustamine- maastikuarhitektuuri projekteerimine Sia ei kuulu: sisekujundus (74101)
7112	Inseneritegevused ning nendega seotud tehniline nõustamine	
71121	Ehituslik insener-tehniline projekteerimine ja nõustamine	- insener-tehniline nõustamine:- projekti tehnilise teostatavuse ja projekti mõju uurimine- projekteerimiseelne nõustamine ja konsultatsioonid- teostatavuse ja keskkonnamõju uuringud, projekti majanduslik hindamine- tehniline nõustamine olemasolevate seadmete osas- konstruktsioonide, mehaanika ja elektriinstallatsiooni hindamise teenused- eksperthinnangud kohtuvaidluste puhul- insenerialane projekteerimine:- kavandamine, plaanjooniste ja eskiiside valmistamine, nt elamu- ja mitteamu projektid, elektrienergia-, transpordi-, jäätmekäitlus-, veevarustuse-kanalisatsiooni ja drenaažiprojektid, tööstus- ja tootmisprojektid, tootmisprotsessid, telekommunikatsiooniprojektid- ehitusprojektide juhtimine omaniku või kliendi nimel, kindlustamiseks ehitustöö vastavust projektile
71122	Ehitusgeoloogilised ja -geodeetilised uurimistööd	
71129	Muud insener-tehnilised tegevusalad	- sh tootmisprotsesside, tootmisviiside ja -seadmete tehniline projekteerimine- akustika ja vibratsiooniga seotud tehniline projekteerimine- liiklusjärelvalvesüsteemide projekteerimine- reostusuuringud- korrosiooniga seotud tehnilised teenused- kahjustuste uurimine- muud tehnilist ekspertiisi nõudvad teenused

Allikas: Statistikaamet